

HIVOS JAARVERSLAG 2002

HIVOS

Hivos is een Nederlandse, niet-gouvernementele organisatie die handelt vanuit humanistische waarden. Hivos wil een bijdrage leveren aan een vrije, eerlijke en duurzame wereld. Hivos voelt zich verbonden met arme en gemarginaliseerde mensen -én met de organisaties die voor hen opkomen - in landen in het Zuiden en in Zuidoost-Europa. Een duurzame verbetering van hun situatie is de uiteindelijke maatstaf voor het werk en de inspanningen van Hivos. Een belangrijke pijler daarbij is de versterking van de maatschappelijke positie van vrouwen.

Hivos' belangrijkste activiteit bestaat uit het verschaffen van financiële en politieke ondersteuning aan lokale particuliere organisaties. Naast financiering en advisering doet Hivos aan netwerken, lobby en uitwisseling van kennis. Zowel op het internationale toneel als in Nederland. Maatschappij-opbouw en economie en duurzame productie vormen de centrale beleidsterreinen van Hivos.

In Europees verband werkt Hivos actief samen met gelijkgezinde ontwikkelingsorganisaties in de Alliance2015. Internationale lobby bedrijft Hivos bij voorkeur op herkenbare thema's en in nauwe samenwerking met toonaangevende Zuidelijke of internationale partnerorganisaties, of in het verband van het Eurostep-netwerk.

In Nederland bundelt Hivos zijn krachten met maatschappelijke organisaties die deskundig zijn op één van zijn beleidsspeerpunten. Daarnaast werkt Hivos samen met verwante organisaties in het GOM en in de Zuid-Noord Federatie.

Hivos kent een aantal bijzondere initiatieven, zoals het Noord-Zuid Plan, het Hivos Cultuur Fonds en het ICT programma "Access for all". Het Noord-Zuid Plan van Hivos en Triodos Bank maakt spaargelden beschikbaar voor leningen aan het Zuiden. Het Hivos Cultuur Fonds steunt kunst en culturele activiteiten. "Access for all" is het actieprogramma dat Hivos heeft ontwikkeld op het gebied van ICT.

Het netwerk van Hivos strekt zich uit tot ca. 30 landen en ruim 750 partnerorganisaties. In 2002 besteedde Hivos meer dan 58 miljoen euro aan schenkings- en leningsmiddelen. Deze komen van de Nederlandse overheid, de EU, donateurs en spaarders en particuliere instellingen.

Bij Hivos werken in totaal ca. 120 mensen. Een deel van het werk vindt plaats in drie regiokantoren in Zimbabwe, India en Costa Rica. Zij verzorgen een belangrijk deel van de contacten met partnerorganisaties, zoals advisering en begeleiding.

De stichting Hivos -Humanistisch Instituut voor Ontwikkelingssamenwerking- is in 1968 opgericht door het Humanistisch Verbond, de Vereniging Weezenkas en Humanitas. Hivos kent een Bestuur annex statutaire directie, een Raad van Toezicht en een College van Adviseurs. Hivos werkt ISO-gecertificeerd en bezit het CBF-keurmerk.

Alliance 2015

towards the eradication of poverty

HIVOS JAARVERSLAG 2002

Inhoud

Vooraf	3
Hivos in het kort	5
1 Directieverslag	6
2 Beleidsontwikkeling	9
3 Interne Organisatie	10
4 Activiteiten in het Zuiden	12
4.1 Sectoren	12
4.1.1 Economie en krediet	12
4.1.2 Hivos Cultuur Fonds	15
4.1.3 Milieu en duurzame ontwikkeling	16
4.1.4 Gender, vrouwen en ontwikkeling	18
4.1.5 Mensenrechten en AIDS	19
4.1.6 ICT	21
4.2 Regio's	23
4.2.1 Afrika	23
4.2.2 Latijns Amerika	25
4.2.3 Azië	28
4.2.4 Zuidoost-Europa	30
5 Activiteiten in het Noorden	32
5.1 Samenwerking in Europa	32
5.1.1 Alliance2015	32
5.1.2 Eurostep	34
5.1.3 Overige netwerken	34
5.2 Samenwerking in Nederland	35
5.2.1 Voorlichting, educatie en lobby	35
5.2.2 Samenwerking met humanistische organisaties	38
5.2.3 Fondsenwerving	39
5.2.4 Kleine maatschappelijke activiteiten	40
5.2.5 GOM en ZNF	40
6 Evaluatie en inspectie	42
7 Jaarrekening	44
7.1 Balans per 31 december 2002	44
7.2 Rekening van baten en lasten 2002	46
7.3 Algemene toelichting	47
7.4 Toelichting op de balans	48
7.5 Toelichting op de rekening van baten en lasten	50
8 Bijlagen	52
8.1 Organogram van de Hivos werkorganisatie	53
8.2 Hivos bestuurlijke organisatie	54
8.3 Lijst van meest gebruikte afkortingen	55

Vooraf

Voor de gewone burger in Nederland was 2002 het jaar van de Grote Verwarring. Het land van de consensus en het poldermodel viel tijdelijk ten prooi aan polarisatie. De politieke moord op Fortuyn ontketende ongekennde gevoelens in de samenleving en Nederland kwam in de ban van burgerlijk protest. De kloof bleek nu toch echt te groot, tussen de mondiger geworden burger en een overheid die steeds meer twijfelde tussen liberalisering en rechtstreekse sturing.

De verkiezingen van begin 2003 hebben de politieke verhoudingen inmiddels teruggebracht tot normale proporties. Maar overgaan tot *business as usual* zou naar de mening van Hivos een grove miskenning zijn van de achterliggende oorzaken. Want zo'n massale uiting van burgerlijk onbehagen vraagt om duiding. Dergelijke processen ziet Hivos regelmatig in landen die behoren tot haar werkveld en in Nederland anno 2002 was de context in een aantal opzichten vergelijkbaar. *Good governance* is het toverwoord in de landen in het Zuiden. Natuurlijk heeft Nederland geen *bad governance* in de betekenis die hieraan wordt gehecht in het Zuiden. Maar het afgelopen jaar heeft het imago van onze eigen *governance*, ons eigen politieke klimaat, wel wat deuken opgelopen.

Duidelijk is dat iets moet veranderen in de relatie tussen overheid, bestuur en burger. De vraag is wanneer en in welke mate. Gezaghebbende bestuurders vragen nadrukkelijk om decentralisatie, zij willen de verantwoordelijkheid leggen bij degenen die het direct aangaat. Maar die geluiden zijn Hivos nog te schaars en bovendien: *old habits die hard*. Binnen ontwikkelings samenwerking is decentralisatie het concept met het meeste perspectief op een zelfbewuste samenleving. Het biedt een balans tussen overheidsbemoeienis en burgerlijke verantwoordelijkheid. Misschien is er een jaar van Grote Verwarring voor nodig om de betekenis van dit concept opnieuw op zijn waarde te schatten, óók voor de Nederlandse samenleving.

Louise Groenman
Voorzitter Raad van Toezicht

HIVOS KERNGETALLEN 2002

2001

2002

*bedragen in duizenden euro's***INKOMSTEN**

Medefinancieringsprogramma

52.023

55.947

Additionele fondsen

8.228

1.990

EU-fondsen

4.009

4.504

Particuliere fondsen

3.043

2.143

Totale inkomsten**67.303****64.584****UITGAVEN***t.b.v. noordelijke en zuidelijke partnerorganisaties*

Economie & krediet

19.179

18.837

waarvan nieuw krediet

2.854

1.842

Cultuur & ontwikkeling

3.724

3.463

Gender, vrouwen & ontwikkeling

9.579

9.022

Milieu & duurzame ontwikkeling

12.090

12.942

Mensenrechten & aids

14.499

15.841

waarvan aids

2.503

2.661

Overige sectoren

8.149

5.098

Totaal**67.220****65.203***waarvan geïntegreerde sectoren*

-7.764

-7.041

Totale uitgaven**59.456****58.162****PORTEFEUILLE**

Schenkingsverplichtingen

50.513

53.674

Leningen/garanties/participaties

12.634

12.770

Aantal partnerorganisaties

735

776

APPARAAT

Exploitatiekosten

4.849

5.232

Resultaat

63

- 448

Eigen vermogen

5.171

4.798

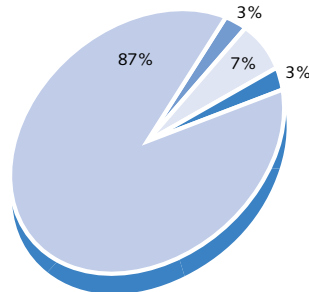
Aantal medewerkers

121

122

Hivos in het kort

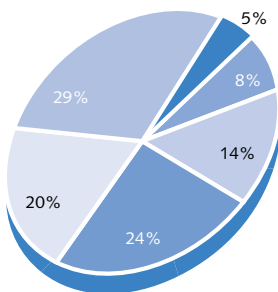
Inkomsten

- n Medefinancieringsprogramma 87%
- n Additionele fondsen 3%
- n EU-fondsen 7%
- n Particuliere fondsen 3%

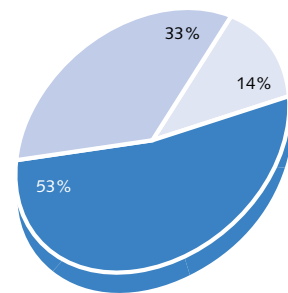
Uitgaven

naar thema

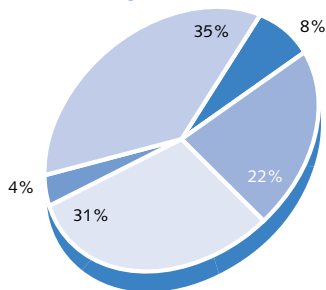
- n Economie & krediet 29%
- n Kunst & cultuur 5%
- n Overige sectoren 8%
- n Gender, vrouwen & ontwikkeling 14%
- n Mensenrechten & aids 24%
- n Milieu & duurzame ontwikkeling 20%

naar doelstelling

- n Directe armoedebestrijding 33%
- n Beleidsbeïnvloeding 14%
- n Maatschappij opbouw 53%

naar regio

- n Afrika 35%
- n Wereldwijd waaronder Nederland 8%
- n Azië 22%
- n Latijns Amerika 31%
- n Zuidoost-Europa 4%

5/02

HIVOS NETWERK

	Totaal 2001	beëindigde relaties	nieuwe relaties	Totaal 2002
Afrika	223	26	48	245
Azië	188	20	15	183
Latijns Amerika	275	32	32	275
Zuidoost-Europa	11	0	1	12
Wereldwijd waaronder Nederland	38	0	13	51
Totaal	735	78	109	766

1 Directieverslag

Bestuurlijke vernieuwing: een kwestie van balans

Pendelend tussen het poldermodel en de marktwerking worstelt bestuurlijk Nederland met de eisen van de hedendaagse samenleving. De maatschappij verandert steeds sneller, vertrouwde structuren komen in de knel. Ze sluiten niet langer aan bij nieuwe vormen van maatschappelijk verkeer en bij veranderende percepties van de relatie tussen burger en bestuur. De discussie over bestuurlijke verhoudingen die - mede door de politieke omwenteling van het afgelopen jaar - recent op gang kwam is dan ook van cruciaal belang.

Hivos herkent de worsteling van bestuurlijk Nederland. Die komt ook tot uitdrukking in de OS-sector en in de relatie tussen overheid en particuliere organisaties. Illustratief voor de dilemma's was de politieke discussie die in 2002 plaatsvond naar aanleiding van twee rapporten over het medefinancieringsprogramma (MFP). De kritische noten in deze rapporten beschouwt Hivos als uiterst zinvol, als uitdagingen die kunnen bijdragen tot kwaliteitsverbetering. Maar helaas leidde de discussie hierover tot de klassieke bestuurlijke reflexen: meer sturing, meer controle en meer bureaucratie. Het huidige politieke klimaat bleek onvoldoende open te staan voor een vruchtbare discussie over de bestuurlijke aansturing van het MFP.

Professor H. de Bruijn waarschuwt in zijn boek 'Prestatiemeting in de publieke sector' voor de 'perverse effecten' en valkuilen van de heersende afrekencultuur. 'Prestatiemeting verdrijft ambities (...) en is schadelijk voor een professionele houding', zegt hij in de Volkskrant van 15 februari 2003. Wie goed wil scoren gaat voor makkelijk haalbare doelen. Vrij vertaald in OS-termen betekent dit: geen risico's, geen zwakke partners, geen ongrijpbare maatschappelijke processen. Naar de mening van Hivos kan dat nooit de bedoeling zijn. Bestuurlijke aansturing en controle zijn nodig, maar wel op de juiste niveaus en de juiste momenten.

MFP nieuwe stijl

Voor de medefinancieringsorganisaties (mfo's) stond het verslagjaar grotendeels in het teken van het nieuwe subsidieregime 'MFP-breed'. Kenmerkend voor de nieuwe regeling is dat een externe, onafhankelijke commissie de mfo-plannen vooraf beoordeelt. In het voorjaar van 2002 legden de (aspirant-)mfo's hun bedrijfsplannen 2003-2006 ter financiering voor. De externe beoordeling lag in handen van de Adviescommissie MFP-breed onder leiding van Louk de la Rive Box. Het oordeel van de commissie was zuinig, maar door de bank genomen positief. Alle aanvragende organisaties, inclusief nieuwkomer Terre des Hommes, kwalificeerden zich in de ogen van de commissie voor deelname aan het MFP. Maar de waardering van de verschillende plannen liep naar de mening van

Hivos te veel uiteen. Het streven naar objectivering leidde tot een vorm van gelijkschakeling die hier en daar vragen oproept en tot onderwaardering van de complexiteit van breed opererende organisaties.

De plannen van Hivos oogstten veel lof: met rapportcijfer 7,6 kreeg Hivos de hoogste score. Zelfs met enige relativering van deze uitslag is Hivos uitermate ingenomen met de waardering van de Commissie Box. De kritische noten over taakstelling incasseert Hivos zonder morren. Ze zal deze meenemen in haar traject van resultaatmeting.

Medefinanciering onder de loep

Na vier jaar onderzoek en 16 deelrapporten presenteerde de onafhankelijke Stuurgroep Evaluatie Medefinanciering haar eindrapport. De stuurgroep onderzocht de effecten van het werk van de mfo-partners in het Zuiden en de manier waarop de mfo's daaraan hebben bijgedragen. Haar oordeel vormde de stuurgroep tegen de achtergrond van de twee hoofddoelstellingen van het toenmalige MFP: maatschappijopbouw en directe armoedebestrijding.

De conclusies waren genuanceerd positief, gelardeerd met kritische noten en suggesties voor grotere effectiviteit. De stuurgroep kwam tot de slotsom dat de mfo's zowel op op het terrein van directe armoedebestrijding als maatschappijopbouw aantoonbare resultaten boeken. Een belangrijke constatering, die helaas nauwelijks aandacht kreeg in de kortstondige politieke discussie die zich daarna ontspon.

Er waren ook 'mitsen en maren'. Zo meende de stuurgroep dat de activiteiten van de mfo's gericht op maatschappijopbouw vooral effectief zijn op het gebied van organisatieversterking. Die effectiviteit is minder uitgesproken als het gaat om andere dimensies als beleidsbeïnvloeding en alliantievorming. Hivos kreeg een aparte, positieve vermelding in het rapport; niettemin blijven deze conclusies - ook voor Hivos - uitermate relevant. Want juist dit onderwerp, in al zijn facetten, vormt het hart van het Hivos-beleid. Dat noopt dus tot extra inspanningen in de toekomst.

Overigens kreeg Hivos meer dan eens een pluimpje van de stuurgroep. Onder meer vanwege haar keuze voor een aantal specialisaties en voor het streven naar innovatie, dat vooral zichtbaar is in Hivos' cultuur- en ICT-beleid.

De stuurgroep riep de mfo's op scherpere beleidskeuzes te maken, zich meer te specialiseren en meer risico's nemen als het gaat om innovatie en de politieke dimensie van armoedebestrijding en maatschappijopbouw. Hivos ziet deze aanbevelingen vooral als een aanmoediging om door te gaan op de ingeslagen weg.

7/02

Omzet en uitgaven

Voor het eerst sinds jaren daalden de middelen die Hivos overmaakte aan haar partnerorganisaties, van 59,5 naar 58,2 miljoen euro. Dat gold niet voor de middelen uit het MFP: die stegen ondanks een teruglopende BNP-groei van 48,6 naar 49,3 miljoen. Maar alle overige middelen daalden: in totaal van 10,9 naar 8,9 miljoen. De schenkingen verminderden met 1% en de nieuw uit te zetten leningen met 13%. Logischerwijze volgden de bestedingen naar doelstelling conform de CBF-standaard een vergelijkbaar patroon: ze liepen terug van 67,5 naar 65,6 miljoen euro.

In 2001 deed zich een aantal positieve uitschieters voor in de additionele fondsen. Die uitschieters herhaalden zich niet in 2002 en dat verklaart voor een deel de verminderde uitgaven. Maar de daling lijkt ook een voorbode van de teruglopende conjunctuur waardoor - zeker in het particuliere domein - minder middelen beschikbaar komen.

Het aantal partnerorganisaties steeg van 735 naar 766, hetgeen de bewerkelijkheid deed toenemen.

De omzetverhoudingen tussen de regio's veranderden nauwelijks in 2002. De overmakingen voor Latijns Amerika daalden enigszins, van 32,4 naar 31%. Die voor lobby en educatie in Nederland groeiden van 0,3 naar bijna 1%. Beide ontwikkelingen volgens plan. Ook de sectorale verhoudingen bleven stabiel; de enige significante veranderingen betroffen de groei van het aandeel 'Mensenrechten en aids' (van 22 naar 24%) en het aandeel 'Milieu en duurzame ontwikkeling' (van 18 tot 20%).

Herkomst van de middelen

De meeste middelen - 85% - waren opnieuw afkomstig uit het MFP. Evenals vorig jaar was het aandeel hergebruikte middelen 5% van de totale financieringen. De overige 15% werd gefinancierd met andere middelen. De private schenkingsmiddelen liepen in 2002 terug van 2,6 naar 1,9 miljoen euro, vooral door het aflopen van een aantal ad hoc noodhulpfinancieringen. Tegen deze

achtergrond is het extra verheugend dat de aangetrokken spaargelden in het Noord-Zuid Plan van Hivos en Triodos Bank stegen met 1,9 miljoen tot 10,6 miljoen euro.

Organisatie en netwerk

De inrichting van Hivos' uitvoerende organisatie - hoofd- en regiokantoren - bleef met uitzondering van het werkveld Europese relaties onveranderd. Gegeven het toenemende belang van Europese samenwerking en financiering werd in de werkorganisatie het bureau Internationale Relaties opgezet. Ook in de directie vond een aanpassing plaats met de instelling van een (parttime) portefeuille Externe Relaties. Algemeen directeur Jaap Dijkstra deed na 17 jaar een stapje terug en beheert deze portefeuille. Hij werd in zijn voormalige functie opgevolgd door Manuela Monteiro. Directeur Programma's en Projecten Regien van der Sijp vertrok na zes jaar bij Hivos in februari 2003. Zij is nu directeur van de Stichting Milieukeur.

In de Raad van Toezicht deed zich eveneens een belangrijke personele verandering voor: na 22 jaar inzet voor Hivos droeg portefeuillehouder Financiën Jaap Hekkelman het vaandel over aan Herman Schoenmaker. Structuur en samenstelling van Hivos' relatienetwerk zijn in 2002 onveranderd. Belangrijk blijven het humanistische netwerk en het OS-netwerk. De betekenis van de netwerken rond de beleidsthema's neemt toe. Hetzelfde geldt voor Alliance2015, het netwerk van gelijkgezinde, seculiere Europese ontwikkelingsorganisaties. In dit geheel laat Hivos zich nadrukkelijk inspireren door de mogelijkheden die ICT biedt: in het verslagjaar opende Hivos het eerste deel van haar 'virtuele kantoor'.

Voorlichting

Hivos zet voorlichting - in de zin van educatie en bewustwording - nadrukkelijk in als onderdeel van de activiteiten die zij conform haar doelstellingen uitvoert. In 2002 spendeerde Hivos hieraan volgens plan ongeveer één procent van de financieringsmiddelen (zie 5.2). Hivos is een publieke organisatie en voert een open en actief voorlichtingsbeleid. Ze probeert bewust haar activiteiten en de posities die ze inneemt te verantwoorden tegenover politiek en publiek. Hivos werft private middelen, maar is ondanks haar CBF-keurmerk geen typische fondsenwervende organisatie. Dit betekent dat Hivos zich in haar beleidskeuzes allereerst laat leiden door de prioriteiten en mogelijkheden binnen haar geografische en vooral thematische werkgebieden. En niet door de mogelijkheden en kansen op het gebied van (particuliere) fondsenwerving. Hivos legt hiermee het primaat bij financiering via publieke, grotendeels via het MFP beschikbaar gestelde middelen. Ze positioneert zich daarmee als organisatie in het publieke domein: dat verplicht tot transparantie en openheid.

Exploitatie en financiële positie

De exploitatie kwam in 2002 uit op een relatief fors negatief resultaat van 448.000 euro. Een belangrijke oorzaak is de teruggelopen omzet. Het resultaat wordt enigszins verzacht door een toevoeging aan de AKV-reserve van 119.000 euro. De totale apparaatskosten stegen dit jaar. Ondanks het besef dat 2002 een mager jaar zou worden, besloot Hivos te investeren in met name formatie-uitbreiding, met het oog op de eisen die de nieuwe subsidieperiode 2003-2006 stelt. De apparaatskosten kwamen - afgezet tegen de omzet - uit op 9% (vorig jaar 8,2%). De eigen bijdrage in de apparaatskosten bleef met 13,8% min of meer op hetzelfde niveau. Hivos voert een terughoudend beleid als het gaat om beleggingen. De eigen bedrijfspanden zijn de enige risicodragende belegging, risicodragende aandelenbeleggingen worden niet aangehouden. Haar (tijdelijk) overtollige gelden zet Hivos vast op speciale renterekeningen. Als gevolg van het negatieve exploitatieresultaat daalde het vermogen in enge zin - inclusief voorzieningen en exclusief bestemde reserves ten behoeve van het personeel - tot 1,6 miljoen euro. Dat is slechts 30% van de jaarlast. Voor een bedrijf dat conform haar doelstellingen risico's neemt, blijft dat aan de krappe kant. In het bedrijfsplan 2003-2006 is dan ook een versterking voorzien van het eigen vermogen. Het bestuur hoopt dat Hivos haar plannen kan waarmaken, ondanks de verwachte tegenwind.

In dit jaarverslag kunt u lezen hoe, waar en aan welke organisaties en activiteiten Hivos in 2002 haar middelen besteedde. En met wie Hivos daartoe samenwerkte. Dat alles ten behoeve van een rechtvaardiger wereld, die ruimte en perspectief biedt aan al haar burgers.

Den Haag, 8 april 2003

Manuela Monteiro, algemeen directeur

Regien van der Sijp, directeur programma's en projecten (tot 1 febr. 2003)

Jaap Dijkstra, directeur externe relaties

2 Beleidsontwikkeling

De nieuwe algemene beleidsnota 'Civil Voices on a global stage' verscheen in maart 2002. De nota was in dat jaar het baken en de inspiratiebron voor Hivos' verdere beleidsontwikkeling. Hivos actualiseerde haar sectorale beleid en werkte haar keuzes op deelterreinen verder uit. Twee beleidsnota's – Kunst en Cultuur en Mensenrechten – kregen nieuwe accenten en een nieuw jasje.

Civil Voices on a global stage

Aan de formulering van 'Civil Voices on a global stage' ging een intensieve periode vooraf van interne discussie en externe consultatie. Eind 2001 kreeg de nota haar beslag en begin 2002 keurde de Raad van Toezicht de nieuwe beleidsnota formeel goed. In 'Civil Voices on a global stage' plaatst Hivos haar beleid expliciet in de context van de voortschrijdende globalisering. Hivos streeft naar structurele oplossingen voor de armoedeproblematiek en dat vraagt een benadering die inspeelt op de internationale dimensies van armoede en ongelijkheid. Daarom zal Hivos de komende jaren de samenhang versterken tussen haar activiteiten in het Zuiden en die op internationaal niveau. Hivos gaat meer investeren in beleidsbeïnvloeding. Niet alleen in Nederland, maar ook daar waar internationale besluitvorming de randvoorwaarden (mede)bepaalt voor welvaart of armoede. Maatschappijopbouw is een van de twee overkoepelende beleidsterreinen die de hoofdlijnen vormen van Hivos' beleid. De andere is: economie en duurzame ontwikkeling. Op deze terreinen komen op samenhangende wijze de doelstellingen bij elkaar van de vijf sectoren waarin Hivos zich de laatste jaren heeft gespecialiseerd: economie en krediet, kunst en cultuur, gender/vrouwen en ontwikkeling, milieu, mensenrechten en aids. Hivos besteedt de komende jaren meer aandacht aan netwerken en kennisuitwisseling. Al in een vroeg stadium erkende Hivos de mogelijkheden van ICT voor ontwikkeling. Dankzij ICT zijn groepen en individuen die dat voorheen niet konden, in staat ongecensureerd en wereldwijd contacten te leggen. Ze kunnen informatie uitwisselen en bondgenoten zoeken in hun streven naar maatschappelijke veranderingen. ICT is het basisinstrumentarium voor de nieuwe Hivos-aanpak van kennisdeling.

Kunst en Cultuur: niet bij brood alleen

Het Hivos Cultuur Fonds vormde in 1995 een nieuwe (immateriële) dimensie in de ontwikkelingsinspanningen van Hivos. Zeven jaar later en vele ervaringen en experimenten rijker, was het tijd om de beleidsnota Kunst en Cultuur te herzien. De nieuwe nota plaatst kunst en cultuur in de veranderende globale context. Ook zijn hierin de punten verwerkt die de Stuurgroep Evaluatie Medefinancieringsprogramma aangaf. Hivos kiest onveranderd voor steun aan onafhankelijke en vernieuwende initiatieven op diverse terreinen van kunst. Hivos financiert culturele uitingen in ontwikkelingslanden die een kritische reflectie stimuleren op de eigen samenleving. Uitingen die bijdragen aan processen van maatschappijopbouw, vrede en verzoening. In de nieuwe nota maakt Hivos nadrukkelijk ruimte voor steun aan producties van lokale kunstenaars, maar ook aan promotie en marketing. Uitwisseling (Zuid-Zuid en Zuid-Noord) tussen kunstenaars en culturele organisaties neemt in Hivos' cultuurbeleid een belangrijke plaats in.

Mensenrechten in een globale context

Na een incubatietijd van bijna anderhalf jaar kon Hivos eind 2002 haar herziene beleidsnota Mensenrechten presenteren. Het schrijven van de nota kostte veel tijd en dat illustreert hoe lastig het is om een goed evenwicht te vinden: Hivos wil beleidskeuzes aanscherpen, maar heeft ook te maken met de complexe mensenrechtenpraktijk die vraagt om een brede aanpak. Wat betekent deze nieuwe nota voor de mensenrechtenpraktijk van Hivos? De prioriteiten uit de vorige nota (1996) blijven onverminderd van kracht: vrijheid van meningsuiting, aandacht voor constitutionele hervorming, *civic education* en aandacht voor de rechten van specifieke, gemarginaliseerde groepen. In de nieuwe nota legt Hivos – in lijn met 'Civil Voices' - meer nadruk op het recht van informatie en politieke participatie. Specifieke groepen als de mensenrechtenactivisten en homo's en lesbiennes zijn explicieter benoemd als doelgroep. Bovendien besteedt Hivos systematischer aandacht aan achterliggende maatschappelijke en politieke factoren als corruptie en cultuur. Ook de internationale en de regionale dimensies van mensenrechtensituaties spelen een belangrijker rol.

3 Interne organisatie

Bestuursorganen

De actuele bestuurlijke organisatie van Hivos functioneert sinds 1997. De directie oefent in juridische zin het bestuur uit van de stichting. Voor het toezicht op de directie en het professionele Hivos-bedrijf is een Raad van Toezicht verantwoordelijk. Een College van (individuele) Adviseurs vervult de maatschappelijke adviesfunctie, aansluitend bij de beleidsspeerpunten van Hivos (zie bijlage 8.2).

Werkorganisatie

De opzet van de werkorganisatie bleef ook in 2002 ongewijzigd. Drie continentale bureaus bestrijken Afrika, Latijns Amerika, Azië, Zuidoost-Europa en de bovenregionale partners. Deze bureaus vormen de spil van de organisatie en zijn verantwoordelijk voor de goede uitvoering van het Hivos-programma in het Zuiden (zie 4.2). Samen zijn zij de kern van de afdeling Programma's en Projecten.

Voor bepaalde regio's en landen zijn de uitvoering van het programma en de relaties met partners gedelegeerd aan regiokantoren. Zo bestrijkt het regiokantoor Bangalore de partners in India, het regiokantoor Harare de partners in Zuidelijk Afrika en het regiokantoor San José die in

Midden-Amerika. De regiokantoren zijn grotendeels opgezet volgens het patroon van de continentale bureaus. Maar zij spelen ook een eigen rol in de lokale *civil society*.

De senior sectormedewerkers van Hivos zorgen voor de ontwikkeling en uitvoering van het beleid binnen de vijf speerpunten. Zij stemmen hun beleidsmatige activiteiten af binnen de sectorwerkgroepen, die dwars door alle continentale bureaus lopen.

De overige activiteiten zijn georganiseerd langs de volgende lijnen. Het ICT-bureau Hivos.com werkt nauw samen met de continentale bureaus (zie 4.1). Het bureau Internationale Relaties regelt de voordracht en behandeling van financieringsaanvragen bij de Europese Unie. Dit bureau coördineert ook de activiteiten binnen Alliance2015 en vertegenwoordigt Hivos in de verschillende Europese samenwerkingsverbanden (zie 5.1). Het bureau Interne Zaken omvat financiële zaken, personeelszaken en automatisering. Het bureau Communicatie onderhoudt de interne en externe communicatie en is verantwoordelijk voor Hivos' activiteiten op het gebied van fondsenwerving en lobby en educatie in Nederland (zie 5.2). En het bureau Toetsing, Evaluatie en Controle (TEC) houdt toezicht op de juiste besteding van de projectgelden, de werking en het gebruik van de projectregistratie en op de administratieve organisatie in haar geheel. Ook ontwikkelt en bewaakt dit bureau het monitoring- en evaluatiebeleid (zie 6).

In de werkorganisatie is ruimte gemaakt voor het werken op projectbasis, in verband met relatief grote en vernieuwende projecten als het Biodiversiteitsfonds en Stop Aids Now! (zie 4.1.3 en 4.1.5).

ISO-9001

De gehele afdeling Programma's en Projecten is gecertificeerd volgens de ISO 9001-norm. In december 2000 ontving het hoofdkantoor in Den Haag de oorspronkelijke certificering en de regiokantoren volgden in 2001.

De externe auditor sloot zijn bezoeken in 2002 aan het hoofdkantoor en de regiokantoren in Costa Rica en Zimbabwe af met positieve beoordelingen. Wel zijn nog enkele verbeteringen nodig met het oog op de hercertificering in november 2003. Hivos moet onder meer de opvattingen van haar partners over de Hivos-prestaties beter in beeld brengen. In 2003 zal Hivos een instrument voor een 'klantentevredenheidsmeting' invoeren. Ook zullen de andere Hivos-bureaus worden voorbereid voor certificatie.

11/02

Nieuwe procedures en projectadministratie

In 2002 ondernam Hivos stappen om binnen afzienbare tijd te komen tot een goed functionerend systeem voor resultaatmeting. Maar wat betreft het instrumentarium maakte Hivos even pas op de plaats. Ze richtte haar aandacht vooral op een goede toepassing van het bestaande gereedschap, dat in 2001 grotendeels was vernieuwd. Het positieve oordeel van de commissie-Box over de kwaliteit van de interne bedrijfsvoering bevestigde die keuze.

In het vorige jaarverslag meldde Hivos nog vol goede moed dat ze een nieuwe, op maat gemaakte projectadministratie verwachtte in de loop van 2002. Dat is - helaas - een wat al te optimistische verwachting gebleken: oplevering in de loop van 2003 komt dichterbij. De verwachting ten aanzien van de efficiencywinst die Hivos hiermee kan boeken is overigens niet veranderd. Ook vertrouwt Hivos er nog steeds op dat het nieuwe pakket een belangrijke ondersteuning is voor het systeem van resultaatmeting.

Personeel

Het aantal formatieplaatsen steeg in het verslagjaar met 4 vte. Eind 2002 telde het hoofdkantoor 66,5 vte en de regiokantoren 38 vte, inclusief 2 *expatriates* en 21 ondersteunende krachten. Bij Hivos werkten eind 2002 122 mensen (2001: 121), waarvan 84 (in 2001 80) op het hoofdkantoor. Daarvan is 61,9% vrouw. In de hogere functies is dit 25%.

Het aantal allochtone medewerkers op het hoofdkantoor was naar SAMEN-maatstaf 5,95%.

Het personeel op de regiokantoren – met uitzondering van de *expatriate*-directie – werkt op lokale arbeidsovereenkomsten en is afkomstig uit de betreffende regio's. In totaal heeft 34% van de Hivos-staf een andere nationaliteit dan de Nederlandse.

Het hoofdkantoor kent een Ondernemingsraad (OR) naar Nederlands recht. De regiokantoren hebben elk een eigen werknemersraad. De OR vergaderde in 2002 29 keer, waarvan 7 keer met de Hivos-directie en een keer met de Raad van Toezicht. De OR publiceert een eigen jaarverslag.

4 Activiteiten in het Zuiden

12/02

Gemeten naar activiteiten is Hivos' belangrijkste taak: het ondersteunen van lokale organisaties en initiatieven in ontwikkelingslanden. Onafhankelijke, niet-gouvernementele organisaties in landen die onder de DAC-norm vallen, zowel in het Zuiden als in het Oosten (inclusief Zuidoost-Europa). Deze partnerorganisaties bestrijken samen een breed spectrum van economische, sociale en maatschappelijke activiteiten.

De volgende paragrafen (4.1.1 t/m 4.1.6) geven de ontwikkelingen weer per sector, met extra aandacht voor het Hivos Triodos Fonds (HTF) en het Hivos Cultuur Fonds (HCF). De daaropvolgende paragrafen (4.2.1 t/m 4.2.4) beschrijven kort de ontwikkelingen in het Hivos-programma per regio.

In dit hoofdstuk en in hoofdstuk 5 zijn in de kantlijn de webadressen vermeld van relevante Hivos-partners.

4.1 Sectoren

4.1.1 Economie en krediet

Het beleidsdoel van de sector economie en krediet is: meer toegevoegde waarde en betere werk-omstandigheden creëren voor specifieke groepen. Dat probeert Hivos te bereiken door een betere toegang tot informatie, markten en (financiële) dienstverlening.

Hivos stelde in 2002 18,8 miljoen euro beschikbaar aan haar 206 partnerorganisaties. Uit nieuwe kasmiddelen werd 15,9 miljoen euro gebruikt, 2,9 miljoen kwam uit terugbetaalde en vrijgevalen kredieten. Het kredietprogramma wordt uitgevoerd in samenwerking met de stichting Hivos Triodos Fonds (HTF).

Hivos ondersteunt in deze sector drie categorieën partnerorganisaties: producentenorganisaties, financiële instellingen en organisaties gespecialiseerd in training, advies en lobby.

SOMED geeft sinds 1998 leningen aan vrouwen in Masindi-district. Gemiddeld krijgen zij een lening van 150 euro om hun winkeltjes, eetlokalen of marktstallen op te zetten. In 2000 was SOMED de eerste financiële instelling die profiteerde van het nieuwe instrument seed capital. Hiermee wil Hivos jonge en kleine financiële instellingen helpen uit te groeien tot sterke organisaties die kostendekkend opereren. Onervarenheid maakt investeringen in deze organisaties riskant en daarom kwalificeren zij zich niet voor een lening van bijvoorbeeld het Hivos Triodos Fond (HTF). Binnen een *seed capital*-pakket wordt het geld in tranches beschikbaar gesteld. Het overmaken van elk bedrag is afhankelijk van het behalen van een aantal resultaten. Blijkt een organisatie toch te zwak dan vindt geen volgende uitkering plaats.

De resultaten van SOMED en haar klanten zijn bemoedigend:

- In twee jaar tijd is het aantal klanten gegroeid van 820 naar 3.100: 1.000 meer dan aanvankelijk gepland. Van deze klanten is 98% vrouw.
- Eind 2002 kon SOMED al haar kosten dekken met rente-inkomsten.
- SOMED heeft nieuwe producten op de markt gebracht, zoals overlijdensverzekeringen en landbouwkredieten. Hiermee kan zij nieuwe klanten bereiken.
- Gezien de behaalde resultaten zal Hivos in 2003 bekijken of SOMED zich kwalificeert voor een HTF-lening.

Hivos steunde SOMED in 2002 met 93.000 euro.

grensgebied tussen economie, milieu en mensenrechten. Hivos werkt onder meer samen met de www.ifat.org International Federation for Alternative Trade (IFAT) en met de www.ifoam.org International Federation of Organic Agricultural Movements (IFOAM). In het kader van inspectie en certificering werkt Hivos samen met www.fairtrade.net Fair Trade Labelling Organisation (FLO), die marktconform opereert. Max www.maxhavelaar.nl Havelaar is de Nederlandse afdeling van deze internationale organisatie.

Hivos Triodos Fonds

www.triodos.nl HTF werd in 1994 opgericht door Hivos en Triodos Bank. Het jaar 2002 geldt als het achtste volledige boekjaar. Eind 2002 had HTF 9,8 miljoen euro aan leningen en garanties uitstaan. Het bijbehorende risico werd voor 8,7 miljoen afgedekt door medefinancieringsmiddelen en voor 1,1 miljoen door particuliere borgstellers. In bijgaande tabel staat een overzicht van alle uitstaande kredieten van HTF en twee Hivos participaties in Azië. Hivos stelde daarnaast HTF in staat om voor 2 miljoen euro deel te nemen in het aandelenkapitaal van 6 microfinancieringsinstellingen in Afrika, Azië en Latijns Amerika.

In het verslagjaar keurde de HTF-kredietcommissie voor 5,2 miljoen euro aan nieuwe kredieten

TABEL 2 OVERZICHT KREDIETPORTEFEUILLE (HIVOS EN HTF)

bedragen in duizenden euro's	Einde 2000		Einde 2001		Einde 2002	
	Aantal	Bedrag	Aantal	bedrag	Aantal	Bedrag
Afrika	12	1.872	13	2.591	16	2.824
Azië	6	2.468	6	3.147	6	2.805
Latijns Amerika	21	6.091	22	6.896	28	7.016
Zuidoost Europa	0	0	0	0	0	0
Wereldwijd	1	16	0	0	1	125
Totaal	40	10.446	41	12.634	51	12.770
Leningen	31	7.607	31	8.543	42	9.714
Participaties	7	2.699	9	3.966	8	2.931
Garanties	2	141	1	125	1	125

goed. De garanties werden deels gefinancierd met 2,9 miljoen euro die vrijviel, evenveel als in 2001. Per saldo werd 2,3 miljoen nieuw kasgeld vastgelegd om nieuwe risico's af te dekken. De instellingen die financiering ontvangen van HTF zijn vaak niet in staat het risico van leningen in buitenlandse valuta te dragen. HTF verstrekt daarom leningen in lokale valuta en neemt daarbij het risico voor zijn rekening. De afgelopen jaren wist HTF het geboekte portefeuillevlies te beperken tot gemiddeld 7,6 % per jaar. In 2002 bedroeg dit verlies echter 14,5 % - grotendeels (circa 83 %) veroorzaakt door koersverlies. De koersdaling van de Amerikaanse dollar (en andere daaraan gekoppelde valuta in Zuid-Amerika) ten opzichte van de euro speelde hierbij een belangrijke rol.

Triodos Fair Share Fund

Triodos Bank richtte eind 2002 een nieuw beleggingsfonds op: Triodos Fair Share Fund. Dit fonds heeft een lager risicoprofiel dan HTF en zal vooral gevestigde instellingen financieren, die zich al hebben bewezen. HTF kan als 'kraamkamer' fungeren voor het Fair Share Fund. Het bereidt instellingen voor op de commerciële markt, waarin zich onder meer Triodos Fair Share Fund beweegt. Hivos is vanuit haar relatie met HTF betrokken bij het nieuwe beleggingsfonds en is bereid garant te staan tot maximaal vijftig procent van de financieringen die dit fonds verstrekt, als het gaat om instellingen die voldoen aan de Hivos-beleidscriteria.

4.1.2 Hivos Cultuur Fonds

In 1995 introduceerde Hivos het Hivos Cultuur Fonds (HCF). Het fonds stimuleert in ontwikkelingslanden culturele uitingen die een kritisch reflecterende rol kunnen spelen binnen de samenleving. Kunstenaars hebben vaak een katalyserende invloed op processen van maatschappijopbouw, vrede en verzoening. Hivos besteedde in 2002 3,46 miljoen euro aan de activiteiten van 99 partners. Dat is ruim 5% van de Hivos-uitgaven.

Nieuwe beleidsnotitie

In 2002 keurde het Hivos-bestuur de nieuwe beleidsnotitie Kunst en Cultuur goed. De notitie werkt het bestaande beleid verder uit (zie 2). Het kunst- en cultuurbeleid blijft zich richten op vier werkvelden:

- Artistieke producties als film, literatuur, podium- en beeldende kunsten.
- Promotie, marketing en distributie van die producties.
- Zuid-Zuid en Zuid-Noord uitwisselingen tussen kunstenaars.
- Capaciteitsopbouw van partners en van de culturele sector.

Nieuw is dat Hivos in het interculturele debat in Nederland meer van zich zal laten horen. Ook laat ze de geluiden van haar Zuidelijke partners luider klinken. Hivos wil hierbij zoveel mogelijk samenwerken met Nederlandse partners.

De HCF-criteria voor de keuze van partners en activiteiten blijven ongewijzigd in het nieuwe document. Die criteria zijn: maatschappelijk engagement, artistieke kwaliteit, toegankelijkheid en vernieuwing.

Noorderlicht

In 2002 steunde Hivos een groot aantal kunst- en culturele activiteiten - voorbeelden staan in de continentale paragrafen van dit verslag. Speciale vermelding verdient een aantal artistieke producties dat zich richtte op interculturele en internationale uitwisseling. Bijvoorbeeld het festival Noorderlicht, dat in Leeuwarden met steun van Hivos de tentoonstelling *Mundos Creados* opzette, over Latijns-Amerikaanse fotografie. Hivos financierde mede de deelname van Latijns-Amerikaanse fotografen aan de expositie en zette haar lokale netwerk in Midden- en Zuid-Amerika in voor het leggen van contacten.

www.noorderlicht.com

Del Tiempo y el Tropico

Een ander voorbeeld is de uitgave 'Van de Tijd en de Tropen/Del Tiempo y el Tropicico'. Dit prachtig vormgegeven boek met cd was het resultaat van nauwe samenwerking tussen Nederlandse en Hondurese kunstenaars. Het Hivos-regiokantoor in Costa Rica, de organisatie OLAA in Amsterdam en KIT-Press in Nederland verzorgden samen de publicatie. In Nederland werd 'Van de Tijd...' prominent gelanceerd in het KIT Tropentheater en op het festival Noorderlicht. Ook in Honduras werd het boek op meerdere plaatsen gepresenteerd. Voor Hivos

www.olaa.nl

www.kit.nl

TABEL 3 OVERZICHT HIVOS CULTUUR FONDS PORTEFEUILLE

<i>bedragen in duizenden euro's</i>	2000		2001		2002	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Afrika	28	1.271	33	1.585	25	1.068
Azië	22	609	18	615	24	877
Latijns Amerika	51	1.051	55	1.198	44	1.179
Zuidoost Europa	1	79	1	44	2	57
Wereldwijd	5	265	5	282	4	282
Totaal	107	3.274	112	3.724	99	3.463
Literatuur	20	553	16	778	16	596
Film/foto	16	653	22	796	18	693
Beeldende kunsten	20	557	19	655	26	812
Podiumkunsten	33	949	26	896	26	963
Multidisciplinair	18	562	29	599	9	399

is dit een goed voorbeeld van Noord-Zuid samenwerking: bundeling van creatieve krachten, netwerkvorming en uitwisseling en stimulering van een interculturele dialoog over identiteit.

Poëzieweb

'Poetry on the Web' is eveneens een innovatief voorbeeld van internationale en interculturele samenwerking. De poëziewebsite is een initiatief van Poetry International en ging in november 2002 online. De site is opgezet als een virtueel internationaal tijdschrift voor (actuele) poëzie. Hivos steunt de deelname van drie van de veertien landen. 'Poetry on the Web' illustreert het ingenieuze gebruik van internet en digitale technieken, voor culturele communicatie en uitwisseling.

www.poetry.nl

Het festival Winternachten in Den Haag was een podium voor schrijvers, muzikanten en performers uit Nederland, België, Zuid-Afrika, Indonesië, Suriname en de Antillen. Hivos steunde dit belangrijke ontmoetingsplatform voor schrijvers uit verschillende culturen en wil de komende jaren verder inhoudelijk samenwerken.

www.winternachten.nl

4.1.3 Milieu en duurzame ontwikkeling

Twee lijnen kent het milieu- en duurzame ontwikkelingsbeleid van Hivos. Hivos wil duurzame ontwikkeling in productieprocessen bevorderen: biologische en ecologische landbouw nemen in deze beleidslijn een belangrijke plaats in. En Hivos bestrijdt niet-duurzame productie en de vervuilende winning en verwerking van grondstoffen. In 2002 steunde Hivos 144 partnerorganisaties die op deze terreinen actief zijn met in totaal 12,9 miljoen Euro.

Biologische landbouw

In 2002 liet Hivos onderzoek doen naar de biologische sector in onder meer Ecuador en Peru. Hieruit kon Hivos opmaken welke schakels in de sector het beste kunnen worden ondersteund: productie of vermarkting. Met de onderzoeksresultaten in de hand kan Hivos nu gericht zoeken naar partners die van belang zijn voor de hele sector.

Actie tegen oliepijplijn

In veel landen heeft Hivos partnerorganisaties die grootschalige vervuiling tegengaan. Bedrijven in het Noorden zijn inmiddels (mede door consumentenacties) gevoeliger geworden voor milieu-overwegingen. Waar mogelijk steunt Hivos dan ook gecombineerde acties van organisaties uit het Zuiden en het Noorden. Zo voerde Hivos-partner Oilwatch actie tegen de aanleg van een oliepijplijn in Ecuador. In Europa oefenden Hivos en andere organisaties druk uit op de Landesbank van de Duitse deelstaat Nordrhein Westfalen om zich terug te trekken uit de financiering van dit project.

www.oilwatch.org.ec

De OESO heeft richtlijnen uitgebracht voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Hivos stimuleert haar partners om hiervan gebruik te maken. Friends of the Earth International (FoEI) en Third World Network (TWN) zetten zich in voor VN-afspraken over maatschappelijk verantwoord ondernemen tijdens de World Summit on Sustainable Development (WSSD) in Johannesburg.

www.foei.org
www.twnafrica.org

Genetische manipulatie

Hivos ging in 2002 door met haar lobbyactiviteiten tegen de introductie van genetisch gemanipuleerde gewassen. FoEI organiseerde met steun van Hivos *side events* en een publieksconferentie rond de VN-top over Biodiversiteit (zie 5.2.1) in april. Partners uit Brazilië, Bolivia, Kenia en Zimbabwe deden daar nogmaals uit de doeken wat de risico's zijn van genetische manipulatie voor kleine boeren en de biodiversiteit. Na de ontdekking van genetisch gemanipuleerde variëteiten in voedselhulp zwengelde Hivos de discussie aan onder Nederlandse hulporganisaties. Ze financierde de komst van Zambiaanse wetenschappers, die zich – na bezoeken aan de VS, Zuid-Afrika en Brussel - in Nederland oriënteerden op de wenselijkheid van dit soort voedselhulp.

Biodiversiteitsfonds

Het door Hivos en Novib beheerde Biodiversiteitsfonds groeide gestaag in het verslagjaar. Twaalf wereldwijd opererende partners nemen inmiddels deel en daarmee zijn de financiële grenzen van het fonds bereikt. De meeste partners zijn actief op het gebied van duurzame landbouw, diversiteit in zaaigoed en de strijd tegen pesticidgebruik en genetisch gemanipuleerde gewassen. Sinds kort steunt het Biodiversiteitsfonds het Forest Peoples Programme, dat zich inzet voor inheemse volkeren en duurzaam bosbeheer. Meer initiatieven voor duurzaam bosbeheer zijn in ontwikkeling. Een belangrijk project was het bijeenbrengen van sociale en milieustandaarden als die van IFOAM (biologische landbouw), FSC (duurzaam bosbeheer) en FLO (eerlijke handel). Doel was te leren van elkaars standaarden en certificeringspraktijken.

www.forestpeoples.gn.apc.org

www.fscoax.org

Het Biodiversiteitsfonds werd in 2002 geëvalueerd. De uitkomst was overwegend positief, zodat de weg vrij is voor verdere uitbreiding. De uitgaven van het fonds bedroegen in 2002 ruim 1,8 miljoen euro.

17/02

IFOAM: standaarden voor biologische landbouw

www.ifoam.org

De biologische landbouw is een van de meest dynamische sectoren van dit moment: de wereldwijde omzet wordt geschat tussen de 17 en 25 miljard dollar. Die omzet groeit jaarlijks ook nog eens met 10 tot 20%. Inmiddels kozen miljoenen boeren in vrijwel alle landen van de wereld voor biologische landbouw.

IFOAM is een federatie van organisaties die actief zijn in de biologische landbouw. IFOAM biedt boeren technische ondersteuning, bevordert de export en creëert nationale markten voor biologische producten. Een belangrijke activiteit van IFOAM is de certificering van biologische producten.

IFOAM heeft standaarden geformuleerd waaraan de biologische landbouw moet voldoen. Daarin staan niet alleen normen voor het gebruik van bestrijdingsmiddelen, maar ook voor de behandeling van dieren en het behoud van biodiversiteit en landschap. Certificeerders – erkend via IFOAM – handhaven deze standaarden. Zij bepalen of biologische boeren voldoen aan de gestelde normen. Er zijn al tientallen erkende certificeerders, ook afkomstig uit ontwikkelingslanden. Dat laatste is erg belangrijk om de certificering betaalbaar te maken. Boeren uit ontwikkelingslanden kunnen geen dure westerse certificeerders betalen. Kleine boeren kunnen zich ook als groep laten certificeren en zo de kosten delen.

Gaandeweg krijgt IFOAM steeds meer erkenning. In veel landen zijn IFOAM-standaarden of delen daarvan overgenomen in wetgeving. Ook de FAO is er inmiddels van overtuigd dat de biologische landbouw toekomst heeft. Belangrijke milieuorganisaties als Greenpeace, Friends of the Earth International, IUCN en het Wereld Natuur Fonds – samen goed voor miljoenen leden - noemen de biologische landbouw hét alternatief voor grootschalige chemische landbouw.

Hivos en het Novib-Hivos Biodiversiteitsfonds steunden IFOAM in 2002 met 500.000 euro.

van start in oktober tijdens het AWID Forum in Mexico en kreeg een online vervolg op de website van WIDE. Hivos-partners in Afrika, Azië en Latijns Amerika beraden zich nu op hun strategie voor 2005.

www.awid.org

Met Hivos-steun organiseerde Isis-WICCE in juli de internationale Know How-conferentie in Kampala, Uganda. Hivos presenteerde hier *best practices* en resultaten van partners over vrouwen en ICT. De 180 deelnemers werken in vrouwendocumentatiecentra, media en de ICT-sector. Zij stelden de Kampala Know How Declaration op. De verklaring bevat aanbevelingen voor genderbewust beleid en strategieën voor een brede informatievoorziening.

www.isis.or.ug/knowhow

'Gemengde' partnerorganisaties

Het tweede spoor van het GV&O beleid - meer gendergelijkheid in de (programma's van) 'gemengde' partnerorganisaties - vereist organisatieveranderingen bij alle partnerorganisaties. Dat leidt pas op langere termijn tot resultaten. Positief oordeelde de Stuurgroep Evaluatie MFP over de manier waarop Hivos consequent gender betreft in haar beoordeling van partnerorganisaties. En over de kritische dialoog die Hivos hierover voert met haar partners. In 2002 ontwikkelde Hivos genderkwaliteitseisen op organisatie- en activiteitsniveau. Die eisen gebruikt Hivos in 2003 bij de beoordeling en het monitoren van de genderprestaties van alle partnerorganisaties. Hivos maakt in goed overleg afspraken met haar partners over de gewenste kwaliteitsverbeteringen en resultaten. Maar de spanning tussen de donorverwachtingen en de eigen verantwoordelijkheid van partners is en blijft een dilemma.

Mainstreaming

Nieuw in het GV&O-beleid is de integratie van gendergelijkheid in de doelen en strategieën van de andere Hivos-sectoren. Deze *mainstreaming* van gendergelijkheid is de uitkomst van een generevaluatie die Hivos in 2001 uitvoerde. Prioriteit kregen in 2002 de sectoren economie en milieu. Hivos-medewerkers kregen een training over gender, keurmerken en maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Keurmerkdeskundigen van FLO en IFOAM gaven vervolgens een scholing over 'nichemarkten' en productieketens. Gender kwam hierin integraal aan bod. In 2002 ontwikkelde een coalitie van Nederlandse maatschappelijke organisaties een MVO-Referentiekader. Mede dankzij Hivos staan hierin ook gendernormen.

www.fairtrade.net

www.ifoam.org

19/02

4.1.5 Mensenrechten en aids

Het mensenrechtenbeleid van Hivos is in 2002 herzien (zie 2). Doelstellingen zijn:

- Basisvoorwaarden voor democratie creëren, met nadruk op essentiële politieke rechten.
- Rechten van specifieke, arme of gemarginaliseerde groepen verwezenlijken.
- Corruptie en straffeloosheid bestrijden.

Hivos spant zich hiervoor in op nationaal én internationaal niveau. Internationale verdragen en afspraken over mensenrechten zijn immers van groot belang. In 2002 Hivos ondersteunde 169 – voornamelijk zuidelijke - organisaties op het gebied van mensenrechten met nagenoeg 13,2 miljoen euro.

Mensenrechten na 11 september

De veiligheidsmaatregelen die volgden op de aanslagen van 11 september hadden in 2002 wereldwijd een negatieve invloed op de mensenrechten. Overal werden nieuwe wetten uitgevaardigd om terrorisme te bestrijden. Maar die beperkten in veel landen de burgerlijke vrijheden, de vrijheid van meningsuiting en het recht op informatie aanzienlijk. Zuidelijke en noordelijke mensenrechtenorganisaties discussieerden uitvoerig over de verslechterde omstandigheden en hun reacties daarop. De jaarlijkse ledenvergadering van Hivos-partner International Freedom of Expression eXchange (IFEX) in Senegal was een belangrijk forum voor dit debat. IFEX is een internationaal netwerk van mensenrechtenorganisaties met 57 leden die onderzoek verrichten op nationaal en internationaal niveau. Ze lobbyen tegen restrictieve wetgeving en andere maatregelen die mensenrechten beperken.

www.ifex.org

Effect van beleid

'Coherentie van beleid' was de afgelopen jaren een belangrijk thema binnen ontwikkelingssamenwerking. Niet alleen van Nederlands beleid, maar ook van Europees en internationaal beleid. Met financiering van Hivos werkte het Humanistisch Overleg Mensenrechten (HOM) aan een

www.hom.nl

www.mssrf.org

Via elf digitale 'dorp kiosken' krijgen dorpingen in Zuid-India lokale en relevante informatie in hun eigen taal. Vissers horen via luidsprekers op het strand dagelijks de golfhoogte en weersverwachting die van de website van de Amerikaanse marine is geplukt. Kastelozen verschaffen zich met de computer toegang tot overheidssubsidies en leningen. Het netwerk van kiosken is hét bewijs dat ICT ook op het platteland een motor van ontwikkeling kan zijn.

MSSRF, een instituut van wetenschappers en ontwikkelingswerkers in Chennai, zette de digitale centra op in 1998. Het project groeide nationaal en internationaal uit tot het vlaggenschip van de organisatie, dat vele prijzen won. De mix van hoogwaardige techniek, op maat geleverde informatie en grote betrokkenheid van de doelgroep is intelligent en 'vraaggestuurd'. Vrijwilligers van lokale organisaties – getraind door MSSRF – runnen de centra.

MSSRF heeft een groeiende onderzoeksreputatie op terreinen als biotechnologie en duurzame landbouw. Op het gebied van ICT vervult de organisatie al vanaf 1992 een pioniersrol. 'Moderne technologie kan ook arme dorpingen vooruit helpen', constateert Subbiah Arunachalam van MSSRF, 'maar je moet ICT wel creatief gebruiken en integreren.'

De Hivos-bijdrage aan MSSRF in 2002 bedroeg 40.000 euro.

methodiek om het effect van beleid op de mensenrechtensituatie te meten. Na drie jaar rondde het HOM in 2002 de eerste fase af in de ontwikkeling van deze 'mensenrechten *impact assessment*'. De basis van de methodiek ligt er nu. De volgende stap is het uitvoeren van case studies om de toepassingsmogelijkheden concreter te maken.

Mensenrechtenactivisten

De speciale VN-afgezant voor mensenrechtenactivisten wees in 2002 op de voortdurende moeilijkheden waarmee voorvechters van de mensenrechten te maken krijgen. Zij deed dit in haar rapportage aan de Algemene Vergadering van de VN. In dat jaar maakte Hivos de rechten van mensenrechtenactivisten tot een speerpunt van haar mensenrechtenbeleid. Samen met Amnesty International zet Hivos een campagne op voor een betere bescherming van mensenrechtenactivisten. Deze campagne zal in 2003 van start gaan (zie 5.2.1).

www.amnesty.nl

Aids

Hivos ondersteunt organisaties die opkomen voor de rechten van mensen met hiv/aids. Zij bevorderen de volledige deelname van mensen met hiv/aids aan de samenleving. Het gaat

TABEL 6 ACTIVITEITEN OP HET GEBIED VAN MENSENRECHTEN & AIDS 2002

bedragen in duizenden euro's	Afrika	Azië	Latijns Amerika	Zuidoost- Europa	Wereldwijd	Totaal
Aantal projecten	77	73	67	9	30	256
Aantal organisaties	77	55	68	3	18	221
Uitgaven	6.732	4.031	3.255	1.016	807	15.841
Waarvan geïntegreerde beleidssectoren	132	472	57	4	126	791
MR en aids als percentage van de tot. regionale uitgaven	31%	25%	17%	44%	14%	24%
<i>Type activiteiten</i>						
Mensenrechtenbescherming en juridische bijstand	0%	5%	4%	0%	0%	2%
Beleidsbeïnvloeding en bewustwording	98%	86%	91%	77%	84%	91%
Netwerken/institutionele ontwikkeling	2%	9%	5%	23%	16%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

vooral om organisaties die het nationale en internationale beleid beïnvloeden met als doel een optimale informatievoorziening, preventie en zorgfaciliteiten in het Zuiden. Hivos breidde in 2002 haar aids-programma uit met tien nieuwe – vooral Afrikaanse - relaties. Hivos wil de strijd tegen hiv/aids in met name Afrika intensiveren. In 2002 steunde Hivos de aids-programma's van 52 organisaties (24% meer dan in 2001) met ruim 2,6 miljoen euro. Van dit bedrag kwam 0,4 miljoen euro uit de opbrengsten van Stop Aids Now! (SAN!). Tien partnerorganisaties ontvingen steun van Hivos voor het onderdeel hiv/aids in hun programma. Dit zijn vooral organisaties van homo's en lesbiennes in Latijns Amerika. Twintig procent van de hiv/aids-partners verzorgt trainingen en capaciteitsversterking bij andere organisaties. De versterking van lokale hiv/aids-organisaties heeft prioriteit voor Hivos - ze wil daaraan de komende jaren nog meer aandacht besteden.

www.stopaidsnow.nl

4.1.6 ICT

Hivos zet ICT strategisch in om haar doelstellingen in ontwikkelingslanden beter te kunnen realiseren. Een samenleving met gelijke rechten en kansen voor iedereen veronderstelt dat mensen toegang hebben tot informatie en daarmee kunnen omgaan. Dat is de kern van het ICT beleids- en actieprogramma dat Hivos begin 2000 lanceerde. Zes aandachtsvelden kent 'Access for all: equal opportunities in cyberspace'. Toegang tot internet, *local content* op het web, capaciteitsversterking, netwerkmogelijkheden van internet, eerlijke e-handel en lobby voor internetrechten. In 2002 besteedde Hivos 7,6% van haar middelen aan ICT. Zo'n 4,4 miljoen euro ging naar 79 ICT-partners. De toegang tot internet onder partners steeg van 81% (2001) naar 84%. Het aantal partners met een website was 33% en is nu 37%. ICT-partners zijn niet persé gespecialiseerd in ICT, maar zetten ICT strategisch in voor hun kernactiviteiten.

4.2 Regio's

23/02

4.2.1 Afrika

In Afrika steunt Hivos activiteiten die bijdragen aan maatschappijopbouw en duurzame economische ontwikkeling. Ze concentreert zich op Oost- en Zuidelijk Afrika. In 2002 bedroegen de uitgaven 20,1 miljoen euro. Dit bedrag ging naar 245 organisaties, waaronder 48 nieuwe partners.

Hivos verdiepte haar relatie met de Alliance2015-partners in 2002. Zij maakten concrete afspraken over samenwerking op het gebied van hiv/aids in Oost- en Zuidelijk Afrika.

Economie en krediet

Hivos ondersteunt de opbouw van financiële instellingen in Afrika en wil arme groepen meer toegang geven tot krediet. Microfinancieringsinstellingen (MFI's) kunnen daarin een belangrijke rol spelen. Maar de wet- en regelgeving levert in veel landen obstakels op voor het functioneren van deze instellingen. Nationale verenigingen van MFI's maken zich daarom sterk voor wetgeving en regulering die het spaar- en kredietbedrijf ondersteunen. Hivos steunt vijf van dergelijke verenigingen in Uganda, Zambia, Malawi, Zuid-Afrika en Zimbabwe. In Uganda boekte de vereniging AMFIU successen in 2002: ze had een belangrijk aandeel in de nieuwe wetgeving en regels die de overheid afkondigde. In Zimbabwe organiseerden Hivos en partner SAMCAF een workshop over dit onderwerp voor MFI's in de regio Zuidelijk Afrika.

www.samcaf.co.zw

SAMCAF is één van de vier regionale Afrikaanse netwerken op het gebied van microfinanciering die steun ontvangen van Hivos. Zij versterken de capaciteiten van hun leden in zaken als rurale financiering, kostprijsbepaling en liquiditeitsmanagement. Dat doen ze onder meer via uitwisselingen tussen de MFI's.

Kunst en cultuur

Cultureel hoogtepunt was in 2002 de selectie van 'Africa's 100 Best Books of the 20th Century', een project van de Zimbabwe International Book Fair. Afrika's honderd beste boeken werden trots gepresenteerd op een gala in Zuid-Afrika, waar ook Nelson Mandela zijn opwachting

www.zibf.org

maakte. Het is een van de literatuurprojecten die Hivos dat jaar ondersteunde. Hivos maakt zich sterk voor de promotie en verspreiding van Afrikaanse literatuur. Ook beeldende kunst is een belangrijke pijler van Hivos' cultuurbeleid in Afrika. Via de Stichting Africaserver steunde Hivos het 'Virtuele museum voor contemporaine Afrikaanse kunst': een online podium waar Afrikaanse kunstenaars hun werk presenteren aan een wereldwijd publiek.

www.africaserver.nl
www.vmmaa.nl

Gender, vrouwen en ontwikkeling

Wat hebben we bereikt sinds Beijing 1995? Over deze vraag discussieerde Hivos met Afrikaanse vrouwenorganisaties tijdens twee grote internationale conferenties: het Women's World Congress in Kampala en het AWID Forum in Mexico. Twee conclusies trokken de vrouwen. Ze hebben veel bereikt, maar de financiële steun voor vrouwenorganisaties stagneert – nota bene onder de vlag van *gendermainstreaming* die het Beijing Actieplan propageert. Bovendien worden eerder behaalde resultaten ondermijnd door de moeizame relatie tussen de vrouwenbeweging en Afrikaanse overheden, het toenemende geweld tegen vrouwen en de verwoestende gevolgen van hiv/aids. De Afrikaanse vrouwenbeweging beraadt zich daarom op nieuwe strategieën en op alternatieven voor een grote VN-vervolgconferentie op Beijing.

www.awid.org

Milieu en duurzame ontwikkeling

Biodiversiteit en genetische manipulatie stonden in 2002 hoog op de agenda van een aantal Afrikaanse partnerorganisaties. In Kenia speelde Hivos-partner ELCI een belangrijke rol bij de formulering van het officiële Oost-Afrikaanse standpunt inzake het Biodiversiteitsverdrag. Biowatch en KIOF leverden bijdragen aan verschillende publieke bijeenkomsten in Nederland over genetechnologie en biodiversiteit. Een belangrijke gebeurtenis in 2002 was de WSSD in Johannesburg. Hivos steunde de inbreng van Afrikaanse boeren op deze VN-top, financierde de aanwezigheid van een aantal Afrikaanse journalisten en twee workshops van Biowatch en Milieudefensie.

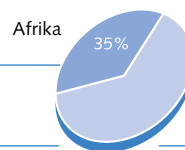
www.elci.org
www.biowatch.org.za

www.milieudefensie.nl

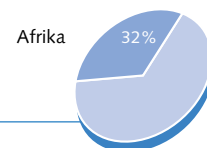
KERNGETALLEN AFRIKA

bedragen in duizenden euro's	2001	2002
Uitgaven	20.213	20.104
waarvan lastens MFP	16.593	16.302
Aantal partnerorganisaties	223	245
Aantal projecten	328	337

Hivos-uitgaven naar regio

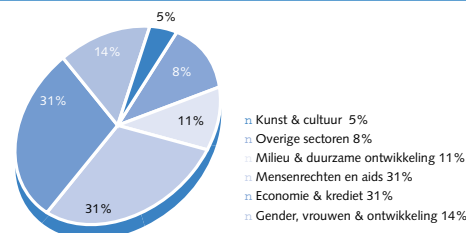
Hivos-partnerorganisaties naar regio

Hivos steunt organisaties in:

Oost-Afrika Kenia Tanzania Uganda
Zuidelijk-Afrika Botswana Malawi Mozambique
Namibië Zambia Zimbabwe Zuid-Afrika

Uitgaven Afrika naar beleidsspeerpunten

Mensenrechten en aids

In december maakten de kiezers in Kenia een einde aan veertig jaar KANU-overheersing. In overwegend vrije en eerlijke verkiezingen werd oppositiekandidaat Kibaki gekozen tot president. De verkiezingen waren de kroon op het werk van Hivos-partners als de Citizens Coalition for Constitutional Change (CCCC) en de National Convention Executive Council (NCEC). Zij zetten zich de afgelopen jaren enorm in voor mensenrechten, goed bestuur en eerlijke politieke processen. Heel anders verliep het in maart in Zimbabwe, waar geen sprake was van vrije en eerlijke verkiezingen. De kans op een vrijer en democratischer Zimbabwe is hiermee verder verkleind. Maatschappelijke organisaties die zich de afgelopen jaren sterk maakten voor democratie voelden de druk toenemen. Zij kunnen blijven rekenen op steun van Hivos in de komende tijd. Onder het motto 'blijf niet bij de pakken neerzitten' organiseerde Hivos-partner Rooftop Promotions na de verkiezingen een vredesfestival voor een groot publiek.

Hivos voerde in 2002 haar inspanningen in de strijd tegen hiv/aids op, vooral in Zuidelijk Afrika. De omvang van de problematiek vergt zo'n extra inzet. Maar ook is een betere coördinatie nodig van de vaak geïsoleerde activiteiten. Alliance2015 leent zich hiervoor uitstekend. Met Alliance-partner Ibis coördineert Hivos de steun aan hiv/aids-activiteiten in het noorden van Namibië. In Uganda steunt Hivos een hiv/aids-programma van Concern en in het Mozambikaanse Cabo Delgado werkt Hivos samen met Deutsche Welthungerhilfe. In Zuid-Afrika ijverde Treatment Action Campaign in 2001 met succes voor de beschikbaarheid van goedkope medicijnen tegen aids. Dat inspireerde organisaties in onder meer Kenia om zich hiervoor in eigen land sterk te maken.

www.tac.org.za

4.2.2 Latijns Amerika

In Latijns Amerika ondersteunt Hivos economische en duurzame ontwikkeling, democratisering en de rechten van gemarginaliseerde groepen zoals etnische minderheden. In 2002 besteedde Hivos zo'n 18 miljoen euro aan het werk van 275 partnerorganisaties. Daaronder waren 32 nieuwkomers. Meer dan de helft - ruim 57% - ging naar de sectoren economie en milieu.

Economie en krediet

De koffiëhandel werd ook in 2002 beheerst door de lage prijzen op de wereldmarkt. Die crisis onderstreepte nog eens het belang van kredietfaciliteiten voor het herstel van de productieketen. HTF en Hivos steunden diverse coöperatieve organisaties van kleine koffiëboeren. Hivos-partners PRODECOOP in Nicaragua en COCLA in Peru ontvingen meerdere handelsfinancieringen, zodat ze hun koffie op de markt konden brengen onder gunstige Max Havelaar-voorwaarden. In Costa Rica kunnen kleine (koffië)boeren hun producten nu lokaal verwerken en verpakken. Partner CEDECO maakte dit mogelijk, met een subsidie van Hivos. Ook de koffie van deze boeren vindt haar weg binnen het circuit van Fair Trade.

www.coclaperu.com

Kunst en cultuur

Tien nieuwe cultuurpartners steunde Hivos in 2002, vooral in Midden-Amerika. Daaronder zijn enkele opvallende muziekprojecten. 'Orquesta de la Papaya' is een initiatief van musici uit de zeven Midden-Amerikaanse landen. Met een serie concerten en een cd vraagt de groep aandacht voor de eenheid en verscheidenheid van de indiaanse en afro-caribische culturen uit de regio. Een ander muziekproject is Stone Tree Records in Belize, dat vooral vrouwelijk muzikalent uit de Garifuna-cultuur in de regio vastlegde. Deze opnames zijn onder meer gepresenteerd op de internationale muziekbeurs Womex in Berlijn.

www.stonetreerecords.com

Gender, vrouwen en ontwikkeling

'Gendergelijkheid begint bij jezelf.' Onder dit motto spreekt Hivos haar partners aan op de inspanningen die ze op dit terrein doen, zowel in hun reguliere, gemengde programma's als in hun eigen organisatie. In 2002 liet Hivos het 'intensieve gendertraject' evalueren bij vijf gemengde partners in Midden- en Zuid-Amerika. In dit door Hivos ontwikkelde traject leren partners hoe zij de aandacht voor gender concreet kunnen vertalen binnen hun organisaties. Uit de voorlopige conclusies blijkt dat dit zijn vruchten afwerpt. In 2003 zullen ook andere partners het gendertraject doorlopen.

Hivos financierde een *gender consultancy* voor de Cubaanse partner ANAP, een omvangrijke boerenorganisatie. Zowel ANAP als de consultant vonden de advisering vernieuwend en zeer positief. Een aantal milieuorganisaties krijgt in 2003 eveneens een genderconsultant op bezoek. In Honduras komt een aantal nieuwe partners op voor de rechten van vrouwen in assemblagefabrieken.

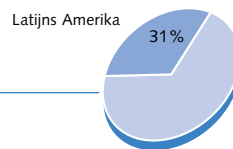
Milieu en duurzame ontwikkeling

www.foei.org In juni meldde Hivos-partner FoEI dat de VS voedselhulp leverden aan Bolivia, waarin genetisch gemanipuleerde maïs was aangetroffen die was verboden voor menselijke consumptie. In Bolivia kwam de discussie over deze gewassen nu goed op gang. Hivos steunde een seminar over gene-

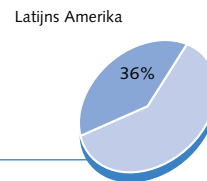
KERNGETALLEN LATIJNS AMERIKA

bedragen in duizenden euro's	2001	2002
Uitgaven	19.278	18.047
waarvan lastens MFP	15.850	15.620
Aantal partnerorganisaties	275	275
Aantal projecten	376	387

Hivos-uitgaven naar regio

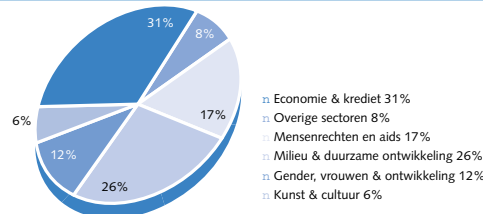
Hivos-partnerorganisaties naar regio

Hivos steunt organisaties in:

Midden-Amerika Belize Costa Rica El Salvador
 Guatemala Honduras Nicaragua
 Zuid-Amerika Bolivia Chili Ecuador
 Peru Suriname
 Caribisch gebied Cuba Dominica Grenada
 St. Vincent

Uitgaven Latijns Amerika naar beleidsspeerpunten

tische manipulatie, waar een brede coalitie van organisaties bijeen kwam. Een belangrijke rol speelde koepelorganisatie AOPEB, een Hivos-partner die 625 groepen biologische boeren vertegenwoordigt. Na afloop van het seminar riepen de deelnemers onder meer op tot een moratorium op gentech gewassen in Bolivia.

www.megalink.com/aopeb

In Honduras zet Hivos-partner RDS (netwerk voor duurzame ontwikkeling) ICT in om het maatschappelijk middenveld te bewegen tot deelname aan de discussie over duurzame ontwikkeling. Ook wil RDS het beleid op dit terrein beïnvloeden. In 2002 zette de organisatie een speciale portal 'duurzame ontwikkeling' op. Met gebruik van ICT wil ze bovendien de eerlijke handel in kleinschalig geproduceerde melkproducten bevorderen.

www.rds.org.hn

27/02

Agua Buena: betaalbare medicijnen tegen aids

www.aguabuena.org

Ricardo Stern en Guillermo Murillo wonnen eind 1997 een belangrijke rechtszaak voor het Constitutionele Hof van Costa Rica. Zij dwongen de overheid om binnen het ziekenfonds medicijnen te verstrekken aan mensen met hiv/aids. De twee waren al jaren actief in de Costaricaanse homobeweging, toen zij in 1997 Agua Buena oprichtten. Samen met vrijwilligers willen zij de strijd voor mensen met hiv/aids versterken.

In het relatief rijke Costa Rica krijgen inmiddels meer dan elfhonderd mensen met hiv/aids medicijnen. Maar de dure aids-remmende medicijnen blijven buiten het bereik van de armere buurlanden. Daarom verlegde Agua Buena haar terrein naar organisaties van mensen met hiv/aids in de regio. Tegelijkertijd voerde zij een offensief richting UNAIDS en de grote farmaceutische bedrijven om de prijzen voor aids-remmende medicijnen omlaag te krijgen. Bovendien maakte Agua Buena regeringen attent op alternatieve kanalen voor goedkopere medicijnen.

Hivos stelde Agua Buena in staat om deze campagne verder uit te breiden naar Zuid-Amerika. Diverse rechtszaken zijn inmiddels aanhangig gemaakt bij de Inter-Amerikaanse Commissie voor Mensenrechten. Dit prestigieuze instituut droeg de regeringen van Honduras, Ecuador, Guatemala, Nicaragua, Peru, Bolivia en de Dominicaanse Republiek op medische zorg te verstrekken aan de honderden aanklagers. Mede door de publiciteit rondom deze uitspraken werken overheden nu versneld aan nationale aids-beleidsplannen.

Hivos steunde Agua Buena in 2002 met een bedrag van 28.000 euro uit de fondsen van Stop Aids Now!

Mensenrechten en aids

In Peru verzorgden Hivos en SNV trainingen voor het personeel van de Nationale Ombudsman (de Defensoría del Pueblo). De ombudsman had in de Peruaanse laaglanden een kantoor opgezet om de inheemse bevolking te ondersteunen bij talloze juridische problemen. Maar de culturele kloof tussen de hoofdstedelijke juristen en de ongeletterde indianen uit de Amazone dreigde het experiment te doen mislukken. Dankzij de trainingen werken inheemse organisaties, lokale ngo's en juristen van de ombudsman nu intensief samen. De verwachting is dat deze toenadering beklijft.

www.ciprodeh.org.hn

In Honduras hebben burgers nauwelijks inspraak in de politiek. Mensenrechtenorganisatie CIPRODEH zette zich met succes in voor meer transparantie en openbaarheid van het parlement. Een 'commissie voor volksparticipatie' van parlementsleden én vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld krijgt een belangrijke adviesrol bij de totstandkoming van alle sociale wetgeving.

4.2.3 Azië

Het Hivos-programma voor Azië kent sterke regionale verschillen. In India ligt veel nadruk op de rechten van specifieke groepen als Dalits en tribale groepen. Economische en duurzame ontwikkeling in armere gebieden staan centraal in Sri Lanka en Indonesië. En in Centraal-Azië richt Hivos zich op de versterking van maatschappelijke organisaties en democratisering. De totale omzet van het Hivos programma in Azië in 2002 bedroeg 12,8 miljoen euro. Hiermee zijn 183 organisaties gefinancierd, waaronder 15 nieuwe partners.

In 2002 werden de gevolgen voor Azië van '11 september' zichtbaar. Eén uiting daarvan was de dreigende oorlog tussen Pakistan en India over Kashmir. Een andere: de uitbarsting van religieus geweld van radicale Hindoes tegen moslims in Gujarat. Als reactie hierop maakte Hivos onmiddellijk geld vrij voor de opvang van slachtoffers.

28/02

www.saape.org

Om de lobby voor een beter EU-beleid in Azië te versterken, zette het Zuid-Aziatische ngo-netwerk SAAPE (zie 5.1.2) - met steun van Hivos - een klein secretariaat op in Kathmandu. Hivos en Eurostep werkten bovendien actief mee aan de ontwikkeling van de lobbyagenda voor SAAPE, gericht op EU-fondsen voor Zuid-Azië.

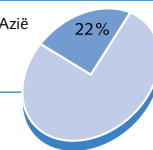
Economie en krediet

Ngo's, banken en overheidsfunctionarissen in India bespraken de rol van (micro)financiering in armoedebestrijding, tijdens een workshop die Hivos in november 2002 organiseerde. Als vervolg daarop financieren Hivos en HTF in 2003 een aantal nieuwe microfinancieringsinstellingen. In Indonesië kreeg het HTF-programma een nieuwe partner, de ontwikkelingsbank Bank Dagang

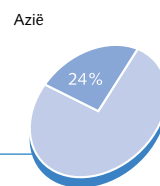
KERNGETALLEN AZIË

bedragen in duizenden euro's	2001	2002
Uitgaven	13.079	12.716
<i>waarvan lastens MFP</i>	11.213	11.969
Aantal partnerorganisaties	188	183
Aantal projecten	280	284

Hivos-uitgaven naar regio

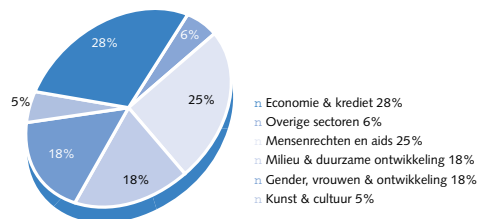
Hivos-partnerorganisaties naar regio

Hivos steunt organisaties in:

India Indonesië Kazachstan Kirgizstan
Oost-Timor Sri Lanka

Uitgaven Azië naar beleidsspeerpunten

www.jiffest.com

Eind 2002 organiseerde Hivos-partner YMFFI het 4de Jakarta International Film Festival. Tien dagen lang kon het publiek zich laten inspireren door 120 films uit 29 landen. Bijna 19.000 mensen bezochten het festival. In 2001 waren er bijna twee keer zoveel bezoekers, maar na de bomexplosie op Bali – daags voor het festival – waren veel mensen bang dat ook het festival een doelwit kon zijn.

Festivalthema's waren dit jaar multiculturalisme, anti-corruptie en de moderne islam. Deze onderwerpen zijn in het hedendaagse Indonesië uitermate relevant. YMFFI moest dan ook opnieuw de strijd aanbinden met de censorship body. Deze censuurinstelling wilde een kwart van alle films verbieden. De festivalleiding bracht formele bezwaarprocedures in stelling en kon zo alsnog alle films vertonen. Wel waren sommige fragmenten wazig gemaakt. De censuurpogingen leidden in de media tot levendige discussies over de vrijheid van meningsuiting.

Het filmfestival speelde ook dit jaar een belangrijke rol als aanjager van maatschappelijke discussies in de Indonesische culturele gemeenschap, in het bijzonder onder lokale filmmakers. Als vervolg hierop organiseert een aantal universiteiten mini-filmfestivals.

Oost-Timor beleefde zijn eerste East Timor Human Rights Documentary Film Festival. Het festival vormde het belangrijkste culturele onderdeel van de viering van de onafhankelijkheidsdag op 20 mei 2002. Negen dagen duurde het festival, waarin vijftig films over Oost-Timor over het doek gingen. De producties waren afkomstig uit de hele wereld. Acht films werden nagesynchroniseerd in de lokale taal. In Dili bezochten meer dan 50.000 mensen het festival. Op het platteland zagen zo'n 85.000 mensen de filmvoorstellingen.

Hivos steunde de twee filmfestivals in 2002 met 32.500 euro.

Bali. Startkapitaal verstrekte Hivos in Kazachstan en Oost-Timor aan twee nieuwe rurale bankinstellingen. Beide instellingen richten zich vooral op kleinschalige vrouwelijke ondernemers.

Kunst en cultuur

In het verslagjaar liet Hivos studies uitvoeren naar de stand van kunst en cultuur in Sri Lanka en Indonesië. Dat resulteerde in nieuwe partners, die kunstenaars ondersteunen met uitwisseling, training en publicaties over kunst.

Gender, vrouwen en ontwikkeling

In Oost-Timor zetten partnerorganisatie Fokupers en de lobbygroep La'o Hamutuk geweld tegen vrouwen - in het bijzonder huiselijk geweld - op de agenda. Het is voor het eerst in dit nieuwe, onafhankelijke land dat niet een externe vijand, maar mensen uit de eigen gemeenschap worden aangesproken. In India organiseerde Hivos twee bijeenkomsten met partners over de integratie van gender in hun reguliere programma's.

Milieu en duurzame ontwikkeling

In Kirgizstan nam Hivos het initiatief tot een studie naar mogelijkheden om de duurzame landbouwproductie te vergroten. De uitkomst: er gebeurt nog weinig, maar goede mogelijkheden zijn wel aanwezig. Hierover spraken vertegenwoordigers van boerenorganisaties, milieuorganisaties en de overheid met elkaar tijdens een workshop. In de loop van 2003 ondersteunt Hivos nieuwe initiatieven op dit terrein. Een soortgelijke studie begin 2002 in Oost-Timor leidde tot de oprichting van een platform voor duurzaam landgebruik. Dit platform, HASATIL, zal zich richten op voorlichting en beleidsbeïnvloeding.

Ook in 2002 speelde Hivos een actieve rol in het Nederlandse debat over gentechnologie. Hivos werkt nauw samen met organisaties in India en de Filippijnen, die de introductie van gentech gewassen van nabij volgen en informatie verspreiden over de resultaten.

www.alliance2015.org Binnen Alliance2015 maakte Hivos afspraken over de gezamenlijke financiering van het land- en bosbouwprogramma van partner CWS/SVA in Jharkand, India. In Oost-Timor onderzoekt Alliance2015 de mogelijkheden tot samenwerking op het gebied van duurzame landbouw.

Mensenrechten en aids

De maatschappelijke verhoudingen in Indonesië verscherpten zich in 2002. Bepaalde moslim-groepen radicaliseerden, de invloed van de islam op het dagelijkse leven nam toe en de houding tegenover aanhangers van een andere religie verhardde. Hivos-partners als KPI, SPP QT en ELSAM bieden een tegenwicht. Zij zetten zich actief in voor samenwerking van boeren, vrouwen en andere groepen met verschillende religieuze en etnische achtergronden.

Positief in 2002 waren de vredesbesprekingen tussen de Tamil Tijgers en de overheid in Sri Lanka. Na bijna twintig jaar oorlog en meer dan 60.000 doden lijkt het oorlogsgeweld nu definitief opgehouden. Dat opende mogelijkheden om te werken aan wederopbouw en ontwikkeling in de voorheen onveilige gebieden in het noorden en oosten. Hivos kon hier nieuwe relaties aangaan met organisaties die zich richten op economische ontwikkeling en die zo willen bijdragen aan het vredesproces.

Het politieke klimaat verslechterde verder in Kazachstan en in Kirgizstan. In 2002 bezocht de Kazachstaanse president Nazarbajev Nederland. Hivos nodigde tijdens dat bezoek de leider van mensenrechtenorganisatie KIBHR uit. Hij informeerde media, parlementsleden en de overheid over de schending van mensenrechten in dit Centraal-Aziatische land (zie 5.2.1).

www.bureau.kz

www.welcome.to/gaya Een nieuwe Hivos-partner is Gaya Nusantara, een organisatie die streeft naar homo-emancipatie in Indonesië. In het kader van aidsbestrijding steunde Hivos in India de capaciteitsversterking van zelfhulporganisaties van sekswerkers.

30/02

4.2.4 Zuidoost-Europa

Maatschappelijke verbanden versterken en verzoening bevorderen tussen de verschillende bevolkingsgroepen: dat zijn de Hivos-doelstellingen in Zuidoost-Europa. In 2002 besteedde Hivos 2,2 miljoen euro aan de activiteiten van 12 organisaties, waaronder één nieuwe, die zich hiervoor inzetten. Belangrijke kanalen voor de Hivos-steun waren de strategische partners IKV, Avalon en Milieukontakt Oost-Europa.

www.ikv.nl

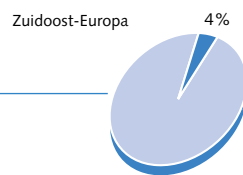
www.avalon.nl

www.milieukontakt.nl

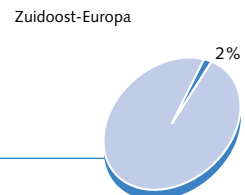
KERNGETALLEN ZUIDOOST-EUROPA

bedragen in duizenden euro's	2001	2002
Uitgaven	2.181	2.296
<i>waarvan lastens MFP</i>	2.142	2.251
Aantal partnerorganisaties	11	12
Aantal projecten	21	26

Hivos-uitgaven naar regio

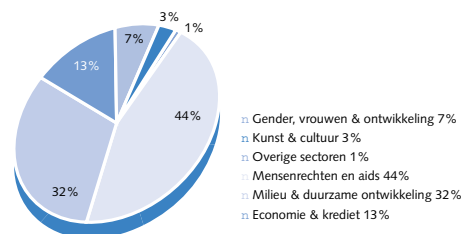
Hivos-partnerorganisaties naar regio

Hivos steunt organisaties in:

Albanië Bosnië-Herzegovina Kosovo Macedonië
Moldavië Montenegro Servië

uitgaven Zuidoost-Europa naar beleidsspeerpunten

In het verslagjaar werd het Zuidoost-Europa-programma positief geëvalueerd. Hivos besloot dit nog jonge programma op het huidige niveau voort te zetten tot 2006. De evaluatie was positief over de activiteiten op het gebied van maatschappijopbouw. Vraagtekens werden gezet bij enkele projecten voor directe armoedebestrijding. Hivos volgde de aanbevelingen van het rapport op en dat leidde tot een sterke vermindering van de bestedingen in de sector economie.

De ontwikkelingen in de regio leveren nog steeds een geschakeerd beeld op. Duidelijk is dat het proces van democratisering nog alle aandacht vergt. In Macedonië leidden de verkiezingen tot een regeringscoalitie van gematigde, voornamelijk etnisch gebaseerde partijen. In Kosovo nemen nu ook vertegenwoordigers van de Servische minderheid deel in het bestuur. Maar de verkiezingsuitslag in Bosnië-Herzegovina liet eind 2002 een omgekeerde ontwikkeling zien: hier nam de invloed van nationalistische partijen weer toe. En in Servië werd vooral duidelijk hoe verdeeld de democratische krachten zijn in het post-Milosevic tijdperk.

Milieu en duurzame ontwikkeling

Eind 2002 liet Hivos het programma evalueren dat Avalon uitvoerde ter versterking van de biologische landbouw. Het rapport doet interessante aanbevelingen om dit programma verder te ontwikkelen.

Milieukontakt Oost-Europa werkte gestaag verder aan de versterking van milieugroepen in Albanië, Macedonië en Moldavië. Om het milieubewustzijn onder de bevolking te vergroten lag veel nadruk op milieueducatie. Dat had enig resultaat: voorzichtige acties die overheden aanspreken op hun milieubeleid en de uitvoering daarvan.

Mensenrechten en aids

Hivos financiert met name activiteiten die erop zijn gericht de verschillende bevolkingsgroepen te verzoenen en bruggen te bouwen. Het Interetnische Project in Gostivar was zo succesvol dat Hivos en partner IKV vergelijkbare initiatieven voorbereidden in andere etnisch verdeelde steden in Macedonië. De samenwerking tussen IKV en Hivos in Zuidoost-Europese conflictgebieden verloopt goed. Op grond van die positieve ervaringen besloten Hivos en IKV met ingang van 2003 een meerjarige programmaovereenkomst aan te gaan voor deze regio. In Nederland had deze samenwerking haar uitstraling door de publicatie van een Srebrenica-rapport voorafgaand aan de NIOD-studie. Door dit IKV-rapport kon de stem van de getroffen uit Srebrenica doorklinken in het publieke debat in Nederland.

Samen met partner COC inventariseerde Hivos de vele jonge organisaties van homo's en lesbiennes in de regio. Dit moet leiden tot een meerjarenplan voor ondersteuning en capaciteitsopbouw van deze organisaties.

www.coc.nl

31/02

Vrouwen uit Kosovo

Albanese vrouwen in Kosovo zijn systematisch verkracht in de strijd tussen Albanese Kosovaren en Serviërs. Dat feit bracht het Centrum voor de Bescherming van Vrouwen en Kinderen onder de aandacht van de internationale gemeenschap. Het oorlogsdagboek van directeur Sevdie Ahmeti van dit centrum speelde daarbij een belangrijke rol. Zij werd door Human Rights Watch uitgeroepen tot mensenrechtenmonitor van 1999 vanwege haar werk en haar boek.

Sinds medio 1999 houdt het centrum zich bezig met verkrachtingen in de oorlogsvoering. Hulpverleners hielpen enkele duizenden getroffen vrouwen en hun gezinsleden bij de verwerking van hun traumatische ervaringen. Ook ijverde de organisatie ervoor dat het Joegoslavië-tribunaal speciale aandacht besteedde aan het gebruik van verkrachting als wapen in de oorlog. Het tribunaal moest dit volgens het centrum classificeren als genocide. Deze lobby werd bekroond met succes. Vervolgens zetten de medewerkers van het centrum zich ervoor in dat Albanese vrouwen in Den Haag zouden getuigen. Vijf vrouwen durfden deze moeilijke stap aan. Zij konden na afloop van hun getuigenissen om veiligheidsredenen niet terug en kregen elders in Europa onderdak.

Het Centrum zet zich ook in voor de opvang van vrouwen die slachtoffer zijn van huiselijk geweld. Bovendien onderneemt het actie tegen gedwongen prostitutie en vrouwenhandel. Hivos steunde het project 'verkrachting als oorlogswapen' van het Centrum met een bedrag van 60.000 euro. Het HOM was hierbij betrokken als intermediair.

5 Activiteiten in het Noorden

32/02

Hivos werkt in Nederland en in Europa veelvuldig samen met collega-ontwikkelingsorganisaties én met andere maatschappelijke organisaties. In de visie van Hivos is internationale samenwerking meer dan ontwikkelingssamenwerking. Hivos kiest zijn (maatschappelijke) partners mede op basis van hun deskundigheid op de belangrijkste beleidsterreinen van Hivos. En op basis van hun positie binnen die terreinen. Samenwerking op deze manier verbreedt het draagvlak in eigen land en maakt lobby en educatie effectief. Voor Hivos speelt de samenwerking in Europees verband een steeds belangrijker rol.

5.1 Samenwerking in Europa

5.1.1 Alliance2015

www.alliance2015.org Alliance2015 ontleent haar naam aan de VN-Millennium doelstellingen voor ontwikkeling. Belangrijkste doel is de halvering in 2015 van het aantal mensen dat in absolute armoede leeft.

www.concern.ie Alliance2015 is opgericht in november 2000. Lidorganisaties zijn Concern (Ierland), Deutsche Welthungerhilfe (Duitsland), Ibis (Denemarken) en Hivos (Nederland). Sinds juni 2002 is

www.welthungerhilfe.de Alliance2015 versterkt met het Italiaanse CESVI.

www.ibis.dk De Alliance-organisatie bestaat vrijwel volledig uit de inbreng van de lidorganisaties. Ze beschikt alleen over een klein secretariaat en een roulerend voorzitterschap, dat Concern in 2002 vervulde.

www.cesvi.it

Kracht van diversiteit

Alliance2015 is voor Hivos het belangrijkste strategische samenwerkingsverband met collega-organisaties in Europa. De samenwerking richt zich zowel op afstemming van activiteiten in Europa als op samenwerking in het Zuiden. De Alliance-partners zijn actief op het terrein van structurele hulp maar ook op het gebied van humanitaire hulp. De leden van Alliance2015

hebben dezelfde (seculiere) uitgangspunten en waarden, maar hun sterke kanten en ervaring lopen uiteen. Die diversiteit is ook de kracht van Alliance2015: de leden vullen elkaar goed aan en het samenwerkingsverband maakt daarvan optimaal gebruik.

Stafleden van de organisaties komen twee à drie keer per jaar bijeen om hun ervaringen te bespreken en de samenwerkingsmogelijkheden te verkennen. Dat gebeurt in drie werkgroepen: Communicatie en particuliere fondsenwerving, Programma's en projecten en Publieke fondsenwerving.

Regionale bijeenkomsten

Een flinke stimulans voor de samenwerking in het Zuiden waren de regionale bijeenkomsten in Oost-Afrika, Midden-Amerika, Zuidelijk Afrika en Zuidoost-Azië. Stafleden van de Alliance-organisaties wisselden hun ervaringen in deze regio's uit en bespraken de mogelijkheden tot samenwerking. In India werken Hivos, Deutsche Welthungerhilfe (DWHH) en Concern al sinds het begin van Alliance2015 samen op institutioneel niveau. Begin 2003 wordt ook CESVI betrokken bij deze samenwerking. In Zuidelijk Afrika begonnen de Alliance-partners aan samenwerking op het beleidsterrein hiv/aids. Ibis en Hivos trekken hier de kar. In Mozambique - het enige land waarin alle Alliance-partners actief zijn – krijgt verdergaande samenwerking voorzichtige gestalte.

Consortia

De donororganisaties werken ook concreet samen in consortia. Zij stemmen hierin hun financiële steun aan een zuidelijke partner op elkaar af. Consortia worden ook gevormd om met meer kans van slagen externe fondsen aan te boren, bijvoorbeeld bij de Europese Commissie.

In 2002 keurde de Europese Commissie drie consortiaprojecten goed die Hivos onder haar leiding indiende, samen met de Alliance-partners. In totaal draagt de EU 4,7 miljoen euro bij aan deze projecten. Twee jaar na de start van Alliance2015 werpt de samenwerking duidelijk haar (financiële) vruchten af.

Voorlichtingsprojecten

Een van de consortiaprojecten is een Alliance2015-campagne die in Nederland, Duitsland en Ierland zal worden gevoerd: 'School is the best place to work'. De driejarige campagne wil duidelijk maken dat armoede nooit een excuus is om kinderen niet naar school te laten gaan. Het is onacceptabel om alleen de gevaarlijke vormen van kinderarbeid uit te bannen: elk kind heeft recht op onderwijs.

Nederlandse onderwijzers bezochten in september de Indiase partnerorganisatie MVFoundation. Ze werden vergezeld door vertegenwoordigers van de Landelijke India Werkgroep, de Algemene Onderwijsbond, FNV, Humanistische Omroep en Alliance2015. MVF toont op overtuigende wijze aan dat het mogelijk is met een gemeenschappelijke aanpak op dorpsniveau een eind te maken aan kinderarbeid. Met behulp van vrijwilligers traceert de organisatie alle (werkende) kinderen en zorgt ervoor dat zij naar school kunnen.

www.schooldebestewerkplaats.org

Een kleiner voorlichtingsproject van Alliance2015 was de documentaire 'Blood Diamonds Forever?'. De film laat zien hoe het handelsverbod op diamanten uit Angola wordt omzeild. Dit initiatief van Ibis werd met succes vertoond op de Deense televisie én op het internationale documentairefestival in Cannes.

33/02

Alliance2015

www.alliance2015.org

Alliance 2015

towards the eradication of poverty

- Alliance2015 is een pragmatisch samenwerkingsverband tussen Concern (Ierland), Ibis (Denemarken) Deutsche Welthunger Hilfe, Cesvi (Italië) en Hivos.
- Gezamenlijke bestedingen in 2001: 242 miljoen euro.
- Ten behoeve van structurele armoedebestrijding (54%), noodhulp (37%), lobby & educatie & voorlichting (9%).
- In Afrika (42%), Azië (32%), Latijns Amerika (20%) en Oost Europa & Maghreb (6 %).
- Inkomsten: 61% uit publieke middelen en 39% uit private middelen.

5.1.2 Eurostep

www.eurostep.org Eurostep is een Europees netwerk van negentien ontwikkelingsorganisaties met een seculiere achtergrond. Novib en Hivos zijn de twee Nederlandse lidorganisaties. Eurostep richt zich op politieke beleidsbeïnvloeding, in het bijzonder van het EU-beleid en de plaats daarin van ontwikkelingssamenwerking.

Europese Conventie

In 2002 besloot de EU ontwikkelingssamenwerking te integreren in het algemene en buitenlandse beleid. De EU hief de Raad voor Ontwikkelingssamenwerking op (het overleg van Europese bewindslieden) en maakte de Europees Commissaris voor ontwikkelingssamenwerking ondergeschikt aan zijn collega voor externe relaties.

Hivos en Eurostep beschouwen deze veranderingen als een stap achteruit. Zij zetten zich in voor versterking van de plaats van ontwikkelingssamenwerking in de Europese Conventie. In dit document legt de EU haar uitgangspunten voor toekomstig beleid vast. De EU is financieel gezien 's werelds belangrijkste donor. Dat moet volgens Eurostep ook tot uitdrukking komen in het politieke beleid en de meer ideologische uitgangspunten van de EU.

EU en Zuid-Azië

Eurostep richt zich - samen met netwerken van maatschappelijke organisaties in het Zuiden - op monitoring van de kwaliteit en effectiviteit van de EU-hulp. Initiatiefnemers zijn de lidorganisaties van Eurostep. Hivos neemt het initiatief in de lobby rond de relaties tussen de EU en Zuid-Azië, samen met SAAPE (South Asian Alliance for Poverty Eradication). SAAPE bestaat sinds 2000 en wil zowel de eigen regeringen als het internationale beleid beïnvloeden. Het netwerk vraagt Europese ontwikkelingsorganisaties daarbij om steun.

www.saape.org

In september organiseerde SAAPE een bijeenkomst in Nepal met nationale vertegenwoordigers uit Zuid-Azië. Ook vertegenwoordigers van Eurostep en Eurodad namen deel. Zij spraken af een lobby te starten in verband met het beleidskader voor de EU-relaties met Azië en Latijns Amerika. Deze zogenoemde 'ALA Regulation' wordt vastgesteld in 2003. Begin november reisde een SAAPE-delegatie naar Brussel voor gesprekken met Europarlementariërs. SAAPE sprak hen aan op de blinde vlek die de EU traditioneel vertoont voor Azië en de armoede in die regio. Het resultaat was een officiële hearing over de 'ALA Regulation' in het Europees Parlement, begin 2003.

34/02

5.1.3 Overige netwerken

NGO-EU Liaison Committee

Het NGO-EU Liaison Committee (LiCo) is het overkoepelende netwerk van Europese ontwikkelingsorganisaties. Elk van de vijftien lidstaten heeft een Nationaal Platform, waarbij in totaal negenhonderd organisaties zijn aangesloten. Hivos is bestuurslid van het Nederlands Platform. In 2002 rondde het LiCo de interne discussie over vernieuwing bijna af. Uiteindelijk werd op 30 januari 2003 een nieuw Europees coördinatieorgaan opgericht: Concord. De Nationale Platforms blijven bestaan, maar veertien Europese netwerken - zoals Eurostep en Eurodad - kunnen zich ook aansluiten bij de nieuwe structuur. De bestaande werkgroepen 'financiering' en 'ontwikkelingseducatie' worden aangevuld met thematische groepen, die meestal onder leiding staan van een van de netwerken. Hivos denkt dat hiermee een goede basis is gelegd voor noodzakelijke vernieuwing. Die moet ertoe leiden dat de samenwerking tussen de netwerken in Brussel wordt verbeterd en de politieke rol ten opzichte van de Europese Commissie (EC) wordt versterkt. Ook in 2002 vervulde Hivos het voorzitterschap van de werkgroep financiering, die zich met name concentreert op de Europese medefinanciering. Ze voert regelmatig overleg met de betreffende afdeling van de EC. Opnieuw liep de afhandeling van subsidieaanvragen ernstige vertraging op: gemiddeld werd slechts twintig procent van de aanvragen gehonoreerd. Begin 2003 wordt een nieuwe reorganisatie voorzien, waarbij een groot deel van de Brusselse EU-staf wordt verplaatst naar de EU-delegaties (ambassades). Welke consequenties dit heeft voor de Europese medefinanciering is nog niet te overzien. Om hierover duidelijkheid te krijgen organiseert de werkgroep financiering in de loop van 2003 een breed seminar over de toekomst van de EU-medefinanciering.

Eurodad

Hivos is actief lid en bestuurslid van Eurodad, het Europese netwerk over schulden en ontwikkeling. Van de 45 Europese ontwikkelingsorganisaties die lid zijn, zetelen 10 in Nederland. Samen met de andere Nederlandse medefinancieringsorganisaties is Hivos vooral betrokken bij het EPEP-project. Dit ondersteunt zuidelijke maatschappelijke organisaties in de discussies over nationale Poverty Reduction Strategy Papers (PRSP's). Op deze PRSP's is veel kritiek en zuidelijke organisaties ontwikkelen hun eigen alternatieven voor armoedebestrijding. Het SAAPE-netwerk bijvoorbeeld (zie 5.1.2), dat in samenwerking met EPEP/Eurodad volgend jaar een conferentie organiseert over strategieën voor armoedebestrijding in Zuid-Azië.

www.eurodad.org

35/02

IHEU

Sinds lang maakt Hivos deel uit van het internationale humanistische netwerk IHEU (International Humanist and Ethical Union). Hivos steunt het IHEU Networking Fund ten behoeve van humanistisch georiënteerde maatschappelijke organisaties in het Zuiden, die zich teweerstellen tegen religieuze intolerantie en culturele discriminatie.

www.iheu.org

In juli 2002 bestond IHEU vijftig jaar en dat werd gevierd met het congres 'All different, all equal' in Noordwijkerhout (zie 5.2.2). Hivos leverde hieraan een actieve bijdrage.

5.2 Samenwerking in Nederland

5.2.1 Voorlichting, educatie en lobby

Hivos werkt intensief samen met andere maatschappelijke organisaties in haar Nederlandse activiteiten op het gebied van lobby, educatie en voorlichting. Met collega-ontwikkelingsorganisaties én met organisaties die andere specialisaties hebben. Organisaties die deskundig zijn op het gebied van economie en krediet, milieu en duurzame ontwikkeling, kunst en cultuur, vrouwen, mensenrechten, aids of ICT.

Lobbyactiviteiten

Het nieuwe beleidskader voor het Medefinancieringsprogramma (MFP) benadrukt het belang van lobby en educatie in het Noorden. Rekening houdend met haar profiel, netwerk en specifieke

ke expertise besloot Hivos vier thema's vanaf 2002 een prominente plaats te geven in de lobby-activiteiten:

- www.koffiecoalitie.nl - Koffie. De Koffiecoalitie zet zich in voor verbetering van de arbeidsomstandigheden op koffieplantages en een eerlijker verdeling van het geld dat wordt verdiend in de koffieketen. In deze lobby werkt Hivos onder meer samen met Novib, Max Havelaar, FNV en wereldwinkels. ZNF voert het secretariaat van de coalitie (zie 5.2.5). Hivos financierde twee documentaires over 'koffie'.
- www.novib.nl
- www.maxhavelaar.nl
- www.wereldwinkels.nl
- Biodiversiteit. In 2002 zette Hivos haar lobbyactiviteiten onverminderd voort tegen de introductie van genetisch gemanipuleerde gewassen (zie 4.1.3).
- www.amnesty.nl - Mensenrechtenactivisten. Hivos werkte samen met de Nederlandse afdeling van Amnesty International in een campagne voor bescherming van mensenrechtenactivisten (zie 4.1.6).
- Vrijheid van meningsuiting. Aan het eind van het verslagjaar bereidde Hivos een lobby voor die zich richt op de vrijheid van meningsuiting. De lobby strekt zich uit over de beleidsterreinen cultuur, ICT en mensenrechten.

Wereldburgers.nl

www.wereldburgers.nl Tot tweemaal toe sloot Hivos zich met overtuiging aan bij de coalitie Wereldburgers.nl: voor de verkiezingen van mei 2002 én voor de verkiezingen van 22 januari 2003. In dit platform waren bijna zeventig landelijke en regionale organisaties verenigd. Zij pleitten voor een regeerakkoord dat blijk geeft van een belangenafweging die verder reikt dan de Nederlandse grenzen. Wereldburgers.nl riep politici op tot meer coherentie en een beleid dat werkelijk geënt is op de noden van wereldburgers. Op 17 juni organiseerde het platform een formatiedebat. Ook nam Hivos deel aan de verkiezingsactie 'Gaaf het in Mei om de Wereld van Jou?'. Ze was aanwezig met sprekers en informatiemateriaal op de manifestatie van 20 april.

Afrika-conferentie

www.evertvermeerstichting.nl Tijdens de jaarlijkse Afrika-conferentie van de Evert Vermeer Stichting organiseerde Hivos vijf workshops: 'Zimbabwe en de (on)macht van de internationale gemeenschap', 'Microkrediet in Uganda', 'Democratisering in Zambia', 'De impact van gentechnologie in Zuidelijk en Oost-Afrika' en 'E-discussie met Afrika, achtergronden en praktijk'. Bovendien verzorgde Hivos een cultuurprogramma over het Zanzibar International Film Festival.

36/02

Film, foto en poëzie

www.iffrotterdam.nl Hivos-relaties konden tijdens het International Film Festival Rotterdam de wereldpremière bijwonen van de Indonesische film 'Whispering Sands' van Nan T. Achnas.

www.kit.nl Samen met het Koninklijk Instituut voor de Tropen en Organisatie Latijns Amerika Activiteiten organiseerde Hivos een originele en drukbezochte presentatie van het bijzondere fotoboek met cd 'Van de tijd en de Tropen/Del Tiempo y el Tropic - Honduras'. Schrijver Julio Escoto en musicus Guillermo Anderson uit Honduras en de Nederlandse fotograaf Hannes Wallrafen spraken die avond over de inspirerende totstandkoming van dit project. De foto's van Hannes Wallrafen waren ook te zien tijdens de fotomanifestatie Noorderlicht in Leeuwarden, die eveneens werd ondersteund door Hivos.

www.noorderlicht.nl

www.poetry.nl Traditiegetrouw ondersteunde Hivos ook dit jaar Poetry International en het Wereld Muziek Theater Festival.

Studenten van de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht ontwikkelden samen met studenten uit India, Zimbabwe, Costa Rica en Zuidoost-Europa het computerspel 'The Digital Divide Game'. Dit laat de spelers - veelal jongeren - kennismaken met de gevolgen van de 'digitale kloof'. Hivos lanceert het spel in 2003.

Stop Aids Now!

www.stopaidsnow.nl

- Stop Aids Now!: een initiatief van Aids Fonds in samenwerking met ICCO, Memisa, Novib en Hivos, gericht op (preventieve en curatieve) bestrijding van aids in ontwikkelingslanden.
- Netto inkomsten beschikbaar voor partners: 2,9 miljoen euro.
- SAN! uitgaven 2002 Hivos: 0.41 miljoen euro ten behoeve van 10 organisaties,
- Waarvan 43% in Afrika, 23% in Latijns Amerika en 34% in Azië.

Gentech gewassen

Op de 'International Day of Farmers' Struggle' (17 april) organiseerden Hivos en FoEI de conferentie 'GMO's, liability, TRIPS and the struggle for Farmers' rights'. De conferentie werd goed ontvangen en de landenstudies die de zuidelijke sprekers presenteerden leverden veel nieuwe informatie. In augustus 2002 werden de studies gebundeld in de brochure 'The World as a Testing Ground', die haar weg vond in Nederland en Europa. Ook werd de publicatie verspreid tijdens de WSSD in Johannesburg en onder partnerorganisaties van Hivos.

www.foei.org

Op initiatief van Milieudefensie ontstond 'Platform 31 Augustus' een samenwerkingsverband van dertig organisaties waaronder Hivos, dat aandacht vroeg voor de WSSD middels een manifestatie en het bouwen van de Johannesbrug op de Dam. Hivos verspreidde hier op ludieke wijze informatie over gentechnologie en de koffiecrisis.

www.milieudefensie.nl

Verder ondersteunde Hivos het maken van een documentaire over biopiraterij voor 'Earth Report' van BBC World, op basis van de Zimbabwaanse documentaire 'Biopiracy'.

Aandacht voor mensenrechten

Hivos vestigde ook dit jaar de aandacht op landen en regio's waarin haar partners actief zijn en waar fundamentele mensenrechten niet worden gerespecteerd. In Zimbabwe, Kazachstan, Kirgizstan en Guatemala worden de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van organisatie, het recht op zelfbeschikking en seksuele rechten danig geschonden. Eind januari organiseerde het platform tegen Straffeloosheid, waarvan Hivos deel uitmaakt, een debat en een tentoonstelling over de mensenrechtenschendingen in Guatemala. In maart organiseerde Hivos samen met het NIZA en de PvdA een goed bezocht Balie-debat over de situatie in Zimbabwe. De presidentsverkiezingen in dat land werden gedomineerd door bedreigingen en intimidaties.

www.niza.nl

Naar aanleiding van het staatsbezoek aan Nederland van de Kazachstaanse president Nazarbaev, vroeg Hivos samen met partnerorganisatie Kazakhstan International Bureau for Human Rights aandacht voor de mensenrechtensituatie in dit Centraal-Aziatische land.

www.bureau.kz

www.coc.nl Het eerste jaar van de samenwerking met het COC, een nieuwe strategische partner, wierp op communicatiegebied haar vruchten af. Met financiële ondersteuning van Hivos produceerde het COC 'Achter Elke Kleur', een baanbrekende video over allochtonen en homoseksualiteit.
www.coc.nl

Gender en globalisering

www.fen-netherlands.nl In november organiseerde het Feminist Economics Network in the Netherlands in Den Haag het seminar 'Gender Tools for Development, A feminist Economics Perspective on Globalisation'. Hivos was vertegenwoordigd in een panel, dat vijf mythes doorprikte over de relatie tussen gender en globalisering.

Hivos Online

www.hivos.nl Hivos maakt actief gebruik van nieuwe media. 'Hivos Online' bood ook dit jaar een grote variëteit aan berichten over Hivos, haar partnerorganisaties en internationale samenwerking. De database met informatie over alle Hivos-partners is voor iedereen toegankelijk. Resultaat is dat de site nu al meer dan 10.000 bezoekers per maand trekt.

www.hivos.org Eind 2002 opende Hivos haar digitale loket voor aanvragen tot ondersteuning. Dit loket is open voor (potentiële) zuidelijke partners en voor Nederlandse particulieren en organisaties. Zij vinden hier een *self assessment*, gekoppeld aan de mogelijkheid online een aanvraag in te dienen.

5.2.2 Samenwerking met humanistische organisaties

Hivos maakt deel uit van de humanistische beweging en wil daarin een actieve rol spelen. Eind

www.human.nl 2001 is de Humanistische Alliantie opgericht. Leden zijn onder meer Hivos, Humanistisch
www.humanistischverbond.nl Verbond, Humanitas, Human, HOM, Universiteit voor Humanistiek en de stichting Humanistisch Vormings Onderwijs. De rol van Hivos binnen dit verband is: aandacht vragen voor de internationale dimensie van humanisme.

Hivos-comités, HV-gemeenschappen, plaatselijke Humanitas-groepen en ABAL-wereldwinkels brachten in hun eigen regio's opnieuw het werk van Hivos onder de aandacht van het publiek.

All different, all equal

www.iheu.org Van 3 t/m 6 juli organiseerden de humanistische organisaties in Nederland het jubileumcongres van de International Humanist and Ethical Union (IHEU). Het congres kreeg een extra feestelijk tintje door de aanwezigheid van premier Wim Kok bij de openingsceremonie. Jan Pronk en de islamitische rechtsfilosoof Abdullah Annaïm waren enkele van de prominente inleiders. Onder het motto 'All different, all equal' discussieerden humanisten uit vele landen over de uitdagingen van de 21e eeuw. Hivos leverde een belangrijke bijdrage met workshops over gender, vrouwen en ontwikkeling, over homoseksualiteit en over kunst en cultuur. Bovendien nodigde ze prominente zuidelijke sprekers uit en financierde de reiskosten van (jonge) humanistische activisten uit het Zuiden.

Humanisme en islam

www.uvh.nl Sinds 1 september kent de Universiteit voor Humanistiek de Ibn Ruschd-leerstoel op het gebied van Humanisme en Islam, ingesteld door de stichting Socrates met steun van Hivos. De leerstoel is gericht op de relatie tussen mensenrechten, burgerschap en samenleving. Meer in het bijzonder: op de plaats van de islam in een pluriforme, seculiere samenleving. Deze thematiek is actueler dan ooit sinds de gebeurtenissen op 11 september.

Humanitas

www.humanitas.nl Veel problemen waarmee Humanitas in Nederland te maken krijgt, vinden hun wortels in maatschappelijke problemen in het Zuiden. Daarom haalden Hivos en Humanitas hun onderlinge banden aan. Eind augustus reisde Humanitas-directeur Marius Ernsting naar Zuid-Afrika en Zimbabwe. Hij bezocht Hivos-partners die zich sterk maken voor aidspreventie, vakbondsrechten en de rechten van vrouwen. Hivos op haar beurt verdiept zich het komende jaar in de ervaringen van Humanitas.

Lespakket Kuleana

De stichting Humanistisch Vormings Onderwijs produceert een lespakket over Hivos' Tanzaniaanse partnerorganisatie Kuleana. Kuleana richt zich vanuit een kinderrechtenperspectief op de opvang en scholing van straatkinderen. Het lespakket is bestemd voor basisscholen in Nederland en bestaat onder meer uit een videoband over Kuleana. De opnames hiervoor vonden in 2002 plaats. De video en het lespakket zullen medio 2003 klaar zijn.

www.hvo.nl

5.2.3 Fondsenwerving

Hivos is geen typische op private fondsenwerving gerichte organisatie. Niet naar de aard van haar bedrijf en evenmin naar haar specifieke beleidsaccenten. Toch vindt Hivos het uit hoofde van transparantie belangrijk dat ze sinds 2001 in het bezit is van het CBF-keurmerk.

www.cbf-keur.nl

Institutionele fondsenwerving

Een belangrijk deel van de particuliere fondsen die Hivos werft komt van schenkingen van andere particuliere organisaties. In 2002 droeg deze institutionele fondsenwerving bijna 1,4 miljoen euro bij aan de financiering van specifieke activiteiten van Hivos-partners. Belangrijke bijdragen kwamen van Simavi, SAN! en de Alliance2015-partners DWHH en Concern.

www.stopaidsnow.nl

Een bijzonder onderdeel van Hivos' institutionele fondsenwerving is Stop Aids Now! (SAN!). Dit is een samenwerkingsverband tussen het Aids Fonds en vier ontwikkelingsorganisaties, waaronder Hivos. SAN! genereerde in het tweede jaar van zijn bestaan bijna 3 miljoen euro ten behoeve van zijn partners. Daarvan ging een zesde deel naar Hivos.

Noord-Zuid Plan

Een 'unique selling point' is het Noord-Zuid Plan van Hivos en Triodos Bank. Particulieren worden via een Noord-Zuid Spaarrekening betrokken bij de kredietverlening aan economische activiteiten in het Zuiden. In 2002 stelden de Noord-Zuid spaarders een bedrag ter beschikking van 10,5 miljoen euro, dat is 22 procent meer dan in 2001. Het totaalbedrag aan Noord-Zuid Borgstellingen bleef op gelijk niveau: 1,1 miljoen euro. De belangrijkste borgsteller is KICI. Deze kledinginzamelaar bestemde 4,5 procent van de opbrengsten (dit jaar ruim 52.000 euro) voor het Noord-Zuid Plan.

www.triodos.nl

www.kici.nl

39/02

Fair Share Fund

Aan het eind van het jaar lanceerde Triodos Bank in samenwerking met Hivos het nieuwe Triodos Fair Share Fund. Het fonds belegt zijn vermogen ten dele in microfinancieringsinstellingen in het Zuiden, waaronder partnerorganisaties van Hivos. Beleggers kunnen risicodragend deelnemen. Op termijn hoopt het fonds gebruik te kunnen maken van de fiscale tegemoetkomingen die de nieuwe regeling Sociaal-Ethisch Beleggen biedt.

TABEL 8 HIVOS' FONDSSENWERVING IN 2001 EN 2002

<i>bedragen in duizenden euro's</i>	2001	2002
Schenkingmiddelen		
Giften	321	337
Legaten	29	88
Totaal particulieren	350	425
Institutionele Fondsen	2.693	1.718
Totaal	3.043	2.143
Leningsmiddelen		
(voorheen) Algemeen Leningsfonds	87	87
Noord-Zuid Spaarrekening	8.601	10.506
Totaal	8.688	10.593

Particuliere giften

Hivos ontving in 2002 425.000 euro aan giften van particuliere donateurs en groepen uit het (humanistische) achterland. Gericht Geven nam 124.000 euro voor zijn rekening, waarvan zo'n 9.000 euro was bestemd voor het Hivos Cultuur Fonds.

www.bohfoitoch.nl

Vermeldenswaardig blijft de bijdrage die de Achterhoekse band Boh Foi Toch samen met de Lionsclub Haaksbergen jaar in jaar uit levert. In 2002 was dit 24.000 euro voor kinderrechtenorganisatie Kuleana uit Tanzania. Een andere opvallende donateur was dit jaar Stichting Fonds de Trut. Deze onderneming van de gelijknamige GLBT-discotheek in Amsterdam, bestemt jaarlijks een deel van de winst voor een ideëel doel. Hivos wendde de bijdrage van de Trut aan voor een informatie- en voorlichtingsproject van de homobeweging in voormalig Joegoslavië.

5.2.4 Kleine maatschappelijke activiteiten

Hivos wil in haar Nederlandse activiteiten graag ruimte maken voor de financiering van kleine maatschappelijke activiteiten. Activiteiten die het debat over en de maatschappelijke betrokkenheid bij internationale samenwerking verbreden. Hivos vindt vernieuwing belangrijk, evenals het bieden van toegang aan groepen die de weg naar fondsen van ontwikkelingssamenwerking nog niet hebben gevonden. Hivos is daarom verheugd dat er – sinds de herstructurering van het gesubsidieerde particuliere OS-veld - extra ruimte is voor dit soort laagdrempelige particuliere initiatieven. Een gezamenlijk OS-informatiecentrum ondersteunt een pluriform geheel van front-offices. In 2002 financierde Hivos 31 activiteiten (van de 128 aanvragen) met in totaal bijna 105.000 euro.

Young and Posithiv

Hivos geeft prioriteit aan projecten die aansluiten bij haar specifieke thematische profiel. 'Young and Posithiv' in Amsterdam was daarvan een voorbeeld. Deze meerdaagse manifestatie bood een platform aan jongeren uit de hele wereld, die ervaringen uitwisselden over hun leven met aids. Ook African Colours (Real Time - Inner Time) kreeg ondersteuning: het biedt Afrikaanse kunstenaars een expositieruimte op internet.

www.rt-it.com

Een aparte categorie betreft de activiteiten die migranten en vluchtelingen ondernemen. In het verslagjaar maakte ook Hivos hiermee een voorzichtige start. Afrik'fest is een voorbeeld: een Afrikaans festival over 'Inwijding in de kunst', met speciale aandacht voor jonge vluchtelingen en AMA's.

Nabuur

www.nabuur.nl

Een in veel opzichten bijzondere activiteit is Nabuur. Hivos steunt dit experimentele programma, dat met behulp van moderne communicatiemiddelen een 'mondiaal nabuurschap wil vormen tussen (groepen van) personen en/of plaatsen, waar ook ter wereld'. Gemeenschappelijke ervaringen met praktische thema's en problemen zijn het bindmiddel van Nabuur.

5.2.5 GOM en ZNF

Gemeenschappelijk Overleg Medefinanciering

In het Gemeenschappelijk Overleg Medefinanciering (GOM) overleggen de mfo's over alle zaken die het Medefinancieringsprogramma (MFP) betreffen. Het GOM heeft als doel de activiteiten van de mfo's op elkaar af te stemmen en samenwerking en informatie-uitwisseling te faciliteren. Ook vindt vanuit het GOM regelmatig overleg plaats met de Directie Sociale en Institutionele Ontwikkeling (DSI) van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het GOM is samen met DSI opdrachtgever van de Stuurgroep Evaluatie MFP (zie 6). Tenslotte ondernemen de mfo's in GOM-verband actie richting politiek en publiek waar het gaat om (particuliere) ontwikkelingssamenwerking.

Het GOM kent een klein professioneel secretariaat. Het GOM-voorzitterschap rouleert en werd in het verslagjaar vervuld door Jack van Ham, algemeen directeur van ICCO.

GOM Kwaliteitssysteem

In 2002 bereidde het GOM zich voor op de veranderingen die nodig waren als het nieuwe MFP-beleidskader in 2003 van start zou gaan. In het GOM moet een nieuw en werkbaar evenwicht totstandkomen tussen de mfo's. De mfo's moeten immers meer dan ooit concurreren op kwali-

teit, maar óók meer afstemmen en samenwerken.

Het GOM besteedde veel aandacht aan de afronding van de vierjarige opdracht aan de Stuurgroep Evaluatie MFP. En het ontwikkelde het 'GOM Kwaliteitssysteem', een samenhangend systeem van minimumkwaliteitseisen gebaseerd op het INK-model. De eisen betreffen de bedrijfsprocessen én de resultaten daarvan. ISO-certificering is een onderdeel en de wijze van toetsing ligt vast.

Nieuw evaluatiesysteem

De Stuurgroep Evaluatie MFP rondde in 2002 de laatste evaluatiestudies af en schreef haar eindrapport. Dit rapport speelde een belangrijke rol in de discussie over het MFP in de nieuwe subsidieperiode 2003-2006. De aanbevelingen van de stuurgroep worden opgenomen in een 'afhandelingsagenda', die GOM en de individuele mfo's opstellen in overleg met DSI. Nu het mandaat van de stuurgroep afliep moest het GOM zich beraden op de vormgeving van het nieuwe evaluatiesysteem. Mfo's zijn hiervoor zelf verantwoordelijk in het MFP-beleidskader; de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) toetst de kwaliteit van het systeem. Het GOM koos voor een combinatie van gezamenlijke en individuele programma-evaluaties, uitgevoerd door externe onderzoekers. De mfo's stelden een onderzoeksagenda van zeven hoofdthema's vast voor de gezamenlijke programma-evaluaties.

Linkis.nl

Het GOM was actief betrokken bij de voorbereidingen van een Kennis- en informatiecentrum Internationale Samenwerking. Dit initiatief van GOM, TMF (Thematische Medefinanciering), COS-Nederland en NCDO wil burgers (meer) zicht geven op het totale OS-veld. De organisaties hopen met Linkis.nl - de werktitel - nieuwe en laagdrempelige initiatieven te stimuleren. De start van Linkis.nl staat gepland voor de eerste helft van 2003.

www.cossen.nl

www.ncdo.nl

Zuid-Noord Federatie

De Zuid-Noord Federatie (ZNF) bestaat uit veertien Nederlandse particuliere organisaties die hun campagnes en programma's op elkaar afstemmen. Thema's zijn duurzame ontwikkeling, internationale handel en investeringen, mensenrechten, gezondheid en eerlijke handel.

Het zwaartepunt binnen ZNF verschuift steeds meer naar onderzoek, actie en lobby gericht op internationale handel en investeringen. Handel en investeringen moeten meer bijdragen aan betere leef- en werkomstandigheden van werknemers en kleine producenten in het Zuiden.

In 2002 werd ZNF toegelaten tot het nieuwe, thematische MFP met een vierjarig programma. Hierin worden de gevolgen van de WTO-handelsakkoorden getoetst aan internationale mensenrechtenverdragen en verbeteringen voorgesteld. In dit programma werkt ZNF nauw samen met partnerorganisaties in vooral Zuidelijk Afrika.

In december 2002 organiseerden ZNF, de Indiase consumentenorganisatie CUTS en de Landelijke Vereniging van Wereldwinkels een discussiebijeenkomst over de rol van arbeids- en milieunormen in internationale handelsakkoorden. Vertegenwoordigers uit Uganda, Botswana, India en Europa benadrukten het belang van goed overleg en vrijwillige afspraken tussen direct betrokken consumenten en producenten in Noord en Zuid, als voorwaarde voor meer bindende afspraken en sancties op overheidsniveau.

www.cuts.org

www.wereldwinkels.nl

Koffiecoalitie

ZNF biedt onderdak aan de Koffiecoalitie (zie 5.2.1), een samenwerkingsverband van de Nederlandse vakbeweging, Novib, Hivos, Fair Trade-organisaties en kerkelijke ontwikkelingsorganisaties. Uit onderzoek in Kenia, Guatemala en Brazilië bleek dat op koffieplantages vakbondsrchten worden beknot, pesticidengebruik de gezondheid bedreigt en vrouwelijke werknemers vaak seksueel worden geïntimideerd. De Koffiecoalitie richt zich op betere arbeidsomstandigheden op koffieplantages en een beter inkomen voor koffieboeren. In 2002 bereidde de coalitie een brede publiekscampagne voor, die de Nederlandse koffiebranders aanspreekt op hun verantwoordelijkheden onder de ILO-conventies.

www.koffiecoalitie.nl

www.ilo.org

6 Evaluatie en inspectie

Programma-evaluaties

Al vele jaren vervullen programma-evaluaties een cruciale rol bij de toetsing van het medefinancieringsprogramma (MFP). De evaluaties zijn gericht op de beoordeling van activiteiten binnen een beleidsterrein. In de periode 1999-2002 zijn die programma-evaluaties uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van een onafhankelijk orgaan, de Stuurgroep Evaluatie Medefinancieringsprogramma.

Twee hoofddoelstellingen van het MFP stonden centraal in de evaluaties: maatschappijopbouw en directe armoedebestrijding. De stuurgroep zette een aantal grote, vergelijkende studies op naar de resultaten van de mfo-programma's. Hierin werden deelterreinen onderzocht als rurale armoedebestrijding, microfinanciering en maatschappijopbouw.

Het mandaat van de stuurgroep liep eind 2002 af. In dat jaar moesten de evaluaties worden afgerond en conclusies worden getrokken. In het laatste kwartaal verschenen het eindrapport en de overkoepelende studies naar maatschappijopbouw en financiële dienstverlening. Ook kwam de stuurgroep met de rapporten van twee veldstudies naar financiële dienstverlening door partnerorganisaties in Kenia en Sri Lanka. Voor Hivos was de belangrijkste conclusie dat deze partnerorganisaties een aantoonbare bijdrage leveren aan armoedebestrijding. Dat deze organisaties niet de allerarmsten bereiken is een bekend en geaccepteerd gegeven.

Positief eindrapport

Hoe waardevol de afzonderlijke evaluaties ook waren, het politiek belangrijkste verslag was het eindrapport. Daarin geeft de stuurgroep een positief, maar niet geheel van kritiek gespeend, eindoordeel over de effectiviteit van het MFP en de mfo's. Tot haar grote genoegen wordt Hivos meer dan eens genoemd als positieve uitzondering. Aanbevelingen van de stuurgroep zijn: meer specialisatie en meer aandacht voor lidmaatschapsorganisaties en sociale bewegingen, naast intermediaire ngo's. Dat zijn al jaren kenmerken van het Hivos-programma. Hivos ziet deze aanbevelingen dan ook vooral als een aanmoediging om door te gaan op het ingeslagen pad.

De conclusies over maatschappijopbouw zijn uitermate relevant. De stuurgroep noteert positieve effecten van de mfo-programma's. Maar, voegt ze daaraan toe, die doen zich nog te veel voor op het gebied van organisatieversterking en te weinig op macroniveau. Beleidsbeïnvloeding en netwerkvorming kunnen wel effect hebben op de samenleving als geheel en hebben dat soms ook. Maar in de onderzochte praktijk leverden lobby's door partnerorganisaties te weinig blijvende veranderingen op. De stuurgroep concludeert overigens niet dat dit soort activiteiten maar beter achterwege kunnen blijven. Wel dat lobby en netwerkvorming beter moeten worden doorzocht. Hivos wil daaraan graag bijdragen.

Evaluaties van partnerorganisaties

Programma-evaluaties bestrijken een heel beleidsterrein. Midterm-evaluaties beperken zich tot individuele organisaties en hun activiteiten. Hivos laat jaarlijks 5 tot 10 % van haar partnerbestand evalueren, door teams van veelal lokale deskundigen. In 2002 werd 6 % geëvalueerd in 48 midterm-evaluaties.

Accountantscontrole

De financiële verantwoordingen van partnerorganisaties zijn in het monitoringsysteem van Hivos minstens zo belangrijk als de inhoudelijke verantwoordingen en evaluaties. Hivos wil het financiële beheer van haar partners kunnen beoordelen. Daarom vraagt Hivos een integrale jaarrekening van alle organisaties waarmee ze een meerjarige relatie heeft. Elke jaarrekening moet bovendien zijn gecontroleerd door een externe accountant. Die eisen stelt Hivos mede omdat zo'n jaarrekening de partnerorganisaties ondersteunt bij het voeren van een goed financieel beheer.

Toch maakt Hivos uitzonderingen op deze regel. Organisaties die een kleine of eenmalige bijdrage ontvangen kunnen volstaan met een eenvoudig financieel verslag. Anders zouden de extra kosten van een accountantscontrole te groot worden. Hivos ziet ook af van de strenge jaarrekening-eis in landen waar ze de kwaliteit van accountants te laag vindt. In totaal wordt ruim 75 % van de Hivos-bijdragen gedekt door een externe accountantsverklaring. Dat geeft Hivos - en andere belanghebbenden - extra zekerheid over de kwaliteit van de financiële administratie en

TABEL 9 PROJECTEVALUATIES NAAR SECTOR EN REGIO IN 2002

	Afrika	Azië	Latijns Amerika	Zuidoost- Europa	wereld- wijd	Totaal	Totaal in %
Economie & krediet	3	1	1	1	1	7	14%
Kunst & cultuur	1	2	3	0	0	6	12%
Gender, vrouwen & ontwikkeling	3	1	2	0	0	6	12%
Milieu & duurzame ontwikkeling	0	2	4	1	1	8	16%
Mensenrechten & aids	5	8	6	1	1	21	42%
Totaal beleidsspeerpunten	12	14	16	3	3	48	96%
Overige sectoren	1	0	0	1	0	2	4%
Totaal	13	14	16	4	3	50	100%

de rechtmatigheid van de bestedingen. De accountant hoeft niet te controleren of de bestedingen in lijn zijn met de afspraken tussen Hivos en de organisatie. Dat beoordeelt Hivos zelf.

Financiële inspecties

De financiële inspecties die Hivos jaarlijks uitvoert bij een aantal organisaties, zijn een onmisbare aanvulling op het monitoringsysteem. De financieel inspecteur beoordeelt de kwaliteit van de partnerorganisaties én die van hun externe accountants. Zo kan Hivos zelf vaststellen of de papieren werkelijkheid van jaarrekening en accountantsverklaring strookt met de praktijk. In 2002 zijn inspecties uitgevoerd bij acht organisaties in Ecuador, Colombia, Indonesië, Oost-Timor en Zuid-Afrika. Op de vier bezochte partners in Indonesië had de financieel inspecteur nogal wat aan te merken: matige budgetbewakingssystemen, vertraagde uitvoering, te zwakke interne controle en onvolledige informatie aan Hivos. Voor Hivos was dit aanleiding alle Indonésische partnerorganisaties een brief te sturen, waarin ze de eisen en verwachtingen ten aanzien van het financieel beheer nogmaals uiteenzette. Ook is de vier geïnspecteerde organisaties dringend gevraagd maatregelen te nemen. Hun reactie is nog niet bekend, de inspecties zijn pas afgerond in december. Afhankelijk van de getroffen maatregelen besluit Hivos of ze verdere stappen onderneemt.

De bevindingen van de inspecties in Ecuador en Colombia waren positief. Wel behoeven de financiële planning en budgetbewaking verbetering bij de Colombiaanse organisatie. De inspecteur bezoekt deze partner opnieuw in 2003.

In Zuid-Afrika bleek Interfund niet te voldoen aan de beheersmatige eisen die Hivos stelt aan een lokale donororganisatie. Die conclusie sloot aan bij het kritische evaluatierapport over de samenwerking tussen Interfund en Hivos. Ook beleidsmatig liet Interfund onvoldoende kwaliteit zien. Hivos heeft de relatie met deze partner drastisch herzien en teruggebracht tot een bescheiden niveau.

De financieel inspecteur beoordeelde ook de regiokantoren in Costa Rica en Zimbabwe. Zijn rapport was positief voor beide kantoren.

Fraude is – ook met accountantscontroles - niet te voorkomen, daarvan is Hivos zich bewust. Helaas constateerde Hivos in 2002 gevallen van fraude bij twee Afrikaanse partnerorganisaties, die al waren gepleegd in 2001 of eerder. Hivos liet een extra accountantscontrole uitvoeren om de feiten boven water te krijgen. De organisaties ondernamen vervolgens – als eerst benadeelden – zelf stappen om de geleden schade te verhalen en herhaling te voorkomen.

7 Jaarrekening

Jaarrekening en directieverslag 2002 van de Stichting Hivos werden op 8 april 2003 vastgesteld door de Raad van Toezicht. De jaarrekening werd conform de vereisten van het Financieel Reglement voorafgaand gecontroleerd door PricewaterhouseCoopers Accountants en voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring.

Deze jaarrekening is opgesteld conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen.

7.1 Balans per 31 december 2002

ACTIVA	31/12/2002	31/12/2001
Materiële vaste activa		
Bedrijfsmiddelen/gebouwen, Den Haag	592.318	547.798
Idem, Harare	64.046	65.570
Bedrijfsmiddelen/inventaris	<u>239.425</u>	<u>220.831</u>
	895.789	834.199
Financiële vaste activa		
Gereserveerde kasmiddelen HTF	10.108.192	8.990.796
Participaties	<u>1</u>	<u>1</u>
	10.108.193	8.990.797
Vordering overheden langlopend		
Overheid, medefinanciering	16.122.906	15.427.716
Additionele overheidsfondsen	590.600	1.280.875
EU-fondsen	<u>5.093.663</u>	<u>2.046.558</u>
	21.807.169	18.755.149
Vordering overheden kortlopend		
Overheid, medefinanciering	28.714.549	26.530.082
Additionele overheidsfondsen	2.812.499	5.727.587
EU-fondsen	<u>2.473.073</u>	<u>1.799.418</u>
	34.000.121	34.057.087
Vorderingen		
Hivos projectenfonds	559.795	498.253
Overlopende activa	<u>1.573.504</u>	<u>667.264</u>
	2.133.299	1.165.517
Liquide middelen		
Deposito's	35.190	33.935
Bank, giro	1.163.419	1.903.835
R/C gereserveerde kasmiddelen	1.575.190	76.545
R/C inzake hergebruik medefinanciering	750.075	982.074
R/C inzake medefinanciering	-809.303	-117.807
R/C inzake additionele fondsen	855.607	-46.013
R/C inzake Europese Unie-fondsen	-1.090.352	-298.938
Buitenlandse rekeningen	<u>3.121</u>	<u>53.296</u>
	2.482.947	2.586.927
	71.427.518	66.389.676

Op deze en de volgende pagina's zijn de Balans per 31 december 2002 en de Rekening van Baten en Lasten over 2002 weergegeven, gevolgd door de gangbare toelichtingen

PASSIVA	31/12/2002	31/12/2001
Eigen vermogen		
<i>Vrij besteedbaar vermogen</i>		
Algemene reserve	-61.163	448.548
Bestemmingsreserves bedrijfsvoering	254.341	298.486
Bestemmingsreserves AKV	<u>3.708.858</u>	<u>3.590.068</u>
	3.963.199	3.888.554
<i>Vastgelegd vermogen</i>		
Fonds activa doelstelling	64.046	65.570
Fonds activa bedrijfsvoering	<u>831.743</u>	<u>768.629</u>
	895.789	834.199
Voorzieningen	260.859	214.764
Schulden op middellange termijn		
Algemeen leningenfonds o/g	86.944	87.398
Deelname Noord-Zuid Plan	796.037	755.811
(Afgegeven) borgstellingen	<u>9.312.155</u>	<u>8.234.986</u>
	10.195.136	9.078.195
Schulden op korte termijn		
Rekening-courant t.b.v. regiokantoren	61.070	-64.606
Overlopende passiva	<u>2.438.936</u>	<u>1.476.044</u>
	2.500.006	1.411.438
Projectverplichtingen langlopend		
Medefinancieringsprogramma	16.122.906	15.427.716
Additionele projecten	590.600	1.280.875
EU-projecten	5.093.663	2.046.558
Hivos-projectenfonds	<u>249.815</u>	<u>186.036</u>
	22.056.984	18.941.185
Projectverplichtingen kortlopend		
Medefinancieringsprogramma	26.296.841	24.028.698
Idem beschikbaar uit vrijgekomen middelen	2.385.846	1.581.226
Additionele projecten	1.495.210	4.602.529
EU-projecten	1.088.679	1.113.126
Hivos-projectenfonds	<u>350.132</u>	<u>247.215</u>
	31.616.708	31.572.794
	71.427.518	66.389.676

45/02

7.2 Rekening van baten en lasten 2002 (bedragen in duizenden euro's)

	Begroting 2002	Realisatie 2002	Realisatie 2001
Baten uit eigen fondsenwerving			
- giften en donaties	273	337	321
- nalatenschappen	29	88	29
	302	425	350
Kosten eigen fondsenwerving			
- (in)directe verwervingskosten	34	30	19
- uitvoeringskosten eigen organisatie	35	30	29
	69	60	48
In % van baten uit eigen fondswerving	(23%)	(14%)	(14%)
Beschikbaar uit eigen fondsenwerving	233	365	302
Subsidies overheden en anderen			
Bijdragen overheden	63.161	62.441	64.260
Bijdragen institutionele fondsen	1.316	1.718	2.693
	64.478	64.159	66.953
Resultaat interest	102	139	140
Overige baten	395	486	495
Totaal beschikbaar voor doelstelling	65.208	65.149	67.890
BESTEED AAN DOELSTELLING			
46/02 Voorlichting			
- (in)directe kosten	191	178	249
- uitvoeringskosten eigen organisatie	656	599	595
	848	777	844
Afrika			
- programmabestedingen	24.325	25.256	20.374
- uitvoeringskosten eigen organisatie	1.362	1.401	1.303
	25.687	26.657	21.677
Azië en Zuidoost-Europa			
- programmabestedingen	12.663	11.407	17.561
- uitvoeringskosten eigen organisatie	1.230	1.313	1.122
	13.893	12.720	18.683
Latijns Amerika en de Caraïben			
- programmabestedingen	20.741	19.034	19.074
- uitvoeringskosten eigen organisatie	1.274	1.418	1.352
	22.014	20.451	20.426
Wereldwijd (en overige bestedingen)			
- programmabestedingen	2.559	4.653	5.662
- uitvoeringskosten eigen organisatie	400	263	180
	2.959	4.917	5.842
Totaal besteed aan doelstelling	65.401	65.522	67.472
Resultaat voor reservering	-193	-373	418
Toegevoegd/onttrokken aan:			
- Bestemmingsreserve bedrijfsvoering	-31	44	23
- Bestemmingsreserve AKV	-119	-119	-378
Exploitatie resultaat	-343	-448	63

7.3 Algemene toelichting

1. Aard van de bedrijfsactiviteiten

De Stichting heeft statutair tot doel hulpverlening in de meest uitgebreide zin aan ontwikkelingslanden op humanistische grondslag.

2. Grondslagen voor de waardering en presentatie van activa en passiva

In het verslagjaar goedgekeurde projecten worden als lasten verantwoord. De daarmee samenhangende subsidies worden, inclusief de apparaatskostenvergoeding (AKV), als baten verantwoord op basis van goedgekeurde projectbedragen. De nog niet gerealiseerde AKV wordt ondergebracht in de Bestemmingsreserves AKV.

Materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen aanschaffingswaarde, verminderd met lineair berekende afschrijvingen, gebaseerd op economische levensduur.

Financiële vaste activa

Gereserveerde kasmiddelen betreffen kasmiddelen ter zekerheid van verplichtingen in het kader van het Hivos Triodos Fonds.

Participaties worden gewaardeerd op 1 euro.

Vorderingen overheden betreffen vorderingen op overheidsinstanties, voortkomend uit verplichtingen die de Stichting conform daartoe strekkende overeenkomsten is aangegaan in het kader van haar programma. Inclusief de daarmee samenhangende apparaatskostenvergoeding.

Overige vorderingen en liquide middelen zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarde in euro's. Activa in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de officiële koersen per balansdatum. Eventuele koersverschillen zijn verwerkt in de rekening van baten en lasten.

Voorzieningen worden gevormd voor verplichtingen en risico's, die samenhangen met de bedrijfsvoering. Zij hebben geen betrekking op specifieke activa.

Schulden zijn, voorzover niet anders vermeld, opgenomen tegen nominale waarde in euro's. Schulden in vreemde valuta zijn omgerekend tegen de officiële koersen per balansdatum. Eventuele koersverschillen zijn verwerkt in de rekening van baten en lasten.

47/02

Projectverplichtingen betreffen alle verplichtingen die de Stichting kent uit hoofde van financieringsovereenkomsten die met partnerorganisaties zijn afgesloten.

3. Grondslagen voor bepaling en presentatie van het resultaat

Baten en lasten worden verantwoord in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Nalatenschappen worden verantwoord in het jaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Subsidiebaten, inclusief de apparaatskostenvergoeding, worden verantwoord in het jaar waarin de aanspraak definitief wordt.

Vervallen subsidiebedragen worden in mindering gebracht op de subsidiebaten in het jaar waarin de subsidie is komen te vervallen.

Projectbestedingen worden verantwoord in het jaar waarop de verplichting definitief wordt en worden toegerekend aan het betreffende continentale bureau.

Alle kosten, met uitzondering van buitengewone lasten, worden volgens bedrijfseconomische criteria toegerekend aan te onderscheiden activiteiten als volgt:

- *De directe kosten* van fondsenwerving en van voorlichting, educatie en lobby (beide bureau Communicatie) zijn volledig toegerekend.

- *De uitvoeringskosten voorlichting, educatie en lobby (bureau Communicatie) en per continentaal bureau* zijn direct toegerekend, vermeerderd met overhead naar rato van de personele kosten.

- *Aan uitvoeringskosten fondsenwerving* is, naar rato van de globale verhouding tussen geworven particuliere fondsen en de omzet, een deel van de kosten van centrale diensten (bureau directie en bureau Interne Zaken) toegerekend.

Bovendien is hieraan toegerekend een deel van de kosten van bureau Communicatie, naar rato van de personele inzet van het bureau op fondsenwerving.

7.4 Toelichting op de balans

ACTIVA

Materiële vaste activa

	aanschaffingswaarden		afschrijvingen		boekwaarden	
	2002	2001	2002	2001	2002	2001
1)	846.076	767.772	253.758	219.974	592.318	547.798
2)	76.245	76.245	12.199	10.674	64.046	65.570
3)	<u>1.395.264</u>	<u>1.225.165</u>	<u>1.155.839</u>	<u>1.004.335</u>	<u>239.425</u>	<u>220.831</u>
	2.317.585	2.069.182	1.421.796	1.234.982	<u>895.789</u>	<u>834.199</u>

	2002	2001
Boekwaarde per 1 januari	834.199	714.250
Investerings:		
- Verbouwing	78.304	
- Inventaris	<u>170.099</u>	
	248.403	303.784
	<u>1.082.602</u>	<u>1.018.034</u>
Afschrijvingen	-186.813	-183.835
Boekwaarde per 31 december	895.789	834.199

Ad. 1) Kantoorpanden met erf en tuin te 's-Gravenhage aan de Raamweg 15 en 16 kadastraal bekend gemeente 's-Gravenhage, sectie X, nummer 472, groot 5 are en 55 ca en nummer 522, groot 5 are en 55 ca; aangekocht in 1987 voor € 635.292.

48/02

Ad. 2) Kantoorpand te Harare, stand 2956 Salisbury Township, groot 2855 ca.; eind 1994 aangekocht voor € 76.245. Bij verkoop komt eventuele boekwinst ten goede aan het programma in Zuidelijk Afrika; verlies komt ten laste van de Stichting.

Ad. 3) Bedrijfsmiddelen en inventaris

Financiële vaste activa

	2002	2001
Gereserveerde kasmiddelen HTF		
Noord-Zuid Plan rekeningen Hivos	735.457	695.231
Kasreservering Medefinanciering 1)	<u>10.947.925</u>	<u>8.372.110</u>
Totaal gereserveerde kasgelden	11.683.382	9.067.341
Te verrekenen per 31 december	<u>-1.575.190</u>	<u>-76.545</u>
	<u>10.108.192</u>	<u>8.990.796</u>

Deze middelen staan borg voor de door Hivos-Triodos Fonds aangehouden kredietportefeuille.

1) Naar de wens van het Ministerie wordt tegenover deze portefeuille een kasdekking ter zekerstelling aangehouden. Ontvangen interest (€ 287.800 in 2002) wordt aangewend voor de dekking van kosten voor het leningen- en garantieprogramma.

Participaties	<u>1</u>	<u>1</u>
---------------	----------	----------

Het betreft deelnemingen in lokale kredietinstellingen in het Zuiden ad. € 3.184.527 (waarvan € 2.243.598 middels een achtergestelde lening aan het Hivos-Triodos Fonds).

De participaties zijn gewaardeerd op 1 euro om Hivos' financiële betrokkenheid bij deze partnerorganisaties zichtbaar te maken.

PASSIVA

Vrij besteedbaar vermogen (x 1.000)

Dit vermogen staat borg voor continuïteit in de bedrijfsvoering op de korte en middellange termijn.

	Alg. Reserve Bedrijfsvoering	B.Reserve AKV	B.Reserve	Totaal
Stand per 1 januari 2002	<u>449</u>	<u>298</u>	<u>3.590</u>	<u>4.337</u>
Toevoeging	0	16	²⁾ 4.316	4.332
Onttrekking	¹⁾ 510	60	³⁾ 4.197	4.767
Totaal mutaties:	<u>-510</u>	<u>-44</u>	<u>119</u>	<u>-435</u>
Stand per 31 december 2002	<u>-61</u>	<u>254</u>	<u>3.709</u>	<u>3.902</u>

¹⁾ Resultaat plus mutatie vastgelegd vermogen

²⁾ Goedgekeurde AKV

³⁾ Gerealiseerde AKV (gerelateerd aan kasuitgaven)

(Bestemmings)reserves bedrijfsvoering	2002	Toevoeging tlv Resultaat	Onttrekking tgv Resultaat	2001
Automatisering	10.000		10.000	20.000
Opfrisverlof	0		22.689	22.689
Externe mobiliteit	100.000		25.000	125.000
Reorganisatie	50.505			50.505
Scholing	0		2.580	2.580
Continental bureau's	<u>93.845</u>	<u>106.062</u>	<u>89.929</u>	<u>77.712</u>
Saldo per 31 december	<u>254.350</u>	106.062	150.198	<u>298.486</u>

49/02

Vastgelegd vermogen	2002	Toegevoegd	Onttrokken	2001
Fonds activa doelstelling	64.046		1.525	65.571
Fonds activa bedrijfsvoering	<u>831.743</u>	<u>248.403</u>	<u>185.288</u>	<u>768.628</u>
	<u>895.789</u>	248.403	186.813	<u>834.199</u>

Vorzieningen	2002	Toevoeging tlv Exploitatie	Onttrekking tgv Exploitatie	2001
Onderhoud panden	0	1.513	52.191	50.678
Verplichtingen verlofdeposito's	<u>260.859</u>	<u>96.773</u>	<u>0</u>	<u>164.086</u>
	<u>260.859</u>	98.286	52.191	<u>214.764</u>

7.5 Toelichting op de rekening van baten en lasten

Uitvoeringskosten eigen organisatie (x 1000)

Doelstelling	Alg. kosten	¹⁾ Centr. diensten/ directie	Pers. kosten direct	Reis/verblijf programma's	Regio- kantoren	Totaal
Fondsenwerving	4	6	21	0	0	30
Voorlichting	65	211	324	0	0	599
Afrika	111	549	559	31	151	1.401
Azië en Zuidoost-Europa	108	514	542	30	119	1.313
Latijns Amerika / Caraïben	108	555	540	45	170	1.418
Overige gebieden/wereldwijd	25	103	127	8	0	263
Totaal 2002	421	1.938	2.112	113	440	5.024
Totaal 2001	418	1.712	1.781	93	578	4.581

1) inclusief bestuurskosten (Raad van Toezicht) ad. € 6.000.

Realisatie versus begroting

Zowel v.w.b. de totale baten als beschikbaar voor de doelstelling, als v.w.b. de totale uitgaven besteed aan de doelstelling is het verschil tussen begroting en realisatie niet substantieel.

Substantiele afwijkingen (d.w.z. meer dan 15%) van de begroting op het niveau van de in de Rekening van baten en lasten gepresenteerde baten resp. uitgaven-posten worden hieronder per post kort toegelicht.

50/02

Baten

1. Eigen fondsenwerving (+ 41%)

Niet begrote inkomsten uit nalatenschappen, gekoppeld aan enkele, onverwachte grote giften zijn debet aan het verschil.

2. Bijdragen institutionele fondsen (+31%).

De onverwachte stijging is grotendeels toe te schrijven aan het versneld beschikbaar komen van middelen t.b.v. een tweetal lopende projecten in Zimbabwe.

3. Interest (+36%).

Achteraf blijkt het verwachte rentepeil te voorzichtig begroot.

4. Overige baten (+23%).

Een meevallende rente-opbrengst uit het Noord-Zuid Plan, en een nagekomen tranche van StopAidsNow verklaren het grootste deel van het verschil.

Bestedingen

1. Programmabestedingen wereldwijd/overig (+48%).

De bestedingen lobby/educatie (niet te verwarren met Hivos' eigen voorlichting) hebben een grotere vlucht genomen dan aanvankelijk voorzien. De te voorzichtige begroting had veel te maken met de opstartfase van enkele programma's.

2. Uitvoeringskosten wereldwijd/overig (-34%).

Een achterblijvende personele bezetting verklaart het grootste deel van het verschil.

Erratum 2001

In de jaarrekening 2001 is de post AKV retourgelden ad. € 168.972 direct gemuteerd op het vermogen.

In de jaarrekening 2002 zijn de retourgelden 2002, op verzoek van het CBF, rechtstreeks verantwoord in de rekening van Baten en Lasten. De vergelijkende cijfers over 2001 zijn niet aangepast.

Accountantsverklaring

Opdracht

Wij hebben de in dit verslag opgenomen jaarrekening 2002 van Stichting Hivos te Den Haag gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van waarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de stichting daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algemene beleid van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte van de samenstelling van het vermogen op 31 december 2002 en van het resultaat over 2002 in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving, de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening als opgenomen in BW 2.9 en conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen.

In het kader van de controle op de jaarrekening over 2002 hebben wij het medefinancieringsprogramma en de overige door de Nederlandse overheid gefinancierde activiteiten gecontroleerd. Dit onderzoek is verricht in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlegrondslagen. Ten behoeve van het Ministerie van Buitenlandse Zaken verklaren wij dat wij op grond van dit onderzoek van oordeel zijn, dat deze jaarrekening het vereiste inzicht geeft in en een getrouw beeld geeft van de uitvoering van het medefinancieringsprogramma en van de overige door de Nederlandse overheid gefinancierde activiteiten.

Bij de uitvoering van deze controle zijn de aandachtspunten zoals genoemd in het Financieel Reglement MFP (30-11-2000) gehanteerd. Wij zijn van mening dat de in het verslag getoonde uitgaven voldoen aan de eisen van rechtmatigheid zoals geformuleerd in het Financieel Reglement.

Den Haag, 8 april 2003

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

8 Bijlagen

- 8.1 Organogram van Hivos werkorganisatie
- 8.2 Hivos bestuurlijke organisatie - samenstelling per 31-12-2002
- 8.3 Lijst van meest gebruikte afkortingen

8.1 Organogram van Hivos werkorganisatie

Verklaring lijnen:
 ..... advieslijn
 _____ gezagsrelatie

8.2 Hivos bestuurlijke organisatie (samenstelling per 31-12-2002)

Raad van Toezicht

Mw. L.S. Groenman
voorzitter
H.F. Hoekzema
vice-voorzitter
H.J. Schoenmaker
portefeuillehouder financiën (vanaf 18-12-02)
J. Hekkelman
portefeuillehouder financiën (tot 18-12-02)
Mw. H.M. Brouwers
Mw. M.-J. Geenen (vanaf 12-03-02)
J.P. de Jong
Mw. A.M. Jongerius
Mw. M.M. Slot (tot 24-09-02)
C. Vogel (vanaf 24-09-02)
Mw. M. Winter (vanaf 24-09-02)
Mw. M.H.A. Hoogstra-Kortekaas
ambtelijk secretaris

College van Adviseurs

H. Thomas
voorzitter
Mw. C. Boerefijn (tot 01-07-02)
P. Cornelisse
I.E.M. Dankelman
P. Faber
Mw. G. Hesseling
Mw. J.H.M. van Hussen
Mw. A. Laan
P. van Lier
H.C. Morel
M.J.A. Nypels
Mw. M.F. Poppema
Mw. E.T. Tabbers
J.H. Veenker
W.P. Wiertsema

Bestuur/directie

Mw. M.M. Monteiro (vanaf 01-11-02)
voorzitter
J.J. Dijkstra
voorzitter tot 31-10-02, vervolgens lid
Mw. R.N.M. van der Sijp (tot 01-02-03)
A.P. van den Ham (vanaf 01-05-03)

Ondernemingsraad

H. de Graaf
voorzitter
Mw. I.E. Dubel
M. Eendhuizen
H.P. de Groot
Mw. M.J.A. van der Pol
T.H.F.J. van der Schoot
Mw. A.D. van Koesveld (tot 31-12-02)
ambtelijk secretaris
Mw. P.M. Donker (vanaf 01-03-03)
ambtelijk secretaris

Raad van Toezicht Hivos Triodos Fonds

H.J. Schoenmaker
voorzitter
J.J. Dijkstra
M. Eendhuizen (tot 26-03-02)
D. Elsen
Ph.R. de Haan
W.E. Hueting (tot 26-03-02)
P.G.A. van den Kerkhoff
J. Koopman (tot 06-11-02)

8.3 Lijst van meest gebruikte afkortingen

AMA	Alleenstaande minderjarige asielzoeker	NCDO	Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling
AKV	Apparaatskostenvergoeding		
ALA	Asia and Latin America	Ngo	niet-gouvernementele organisatie
BNP	Bruto Nationaal Product	NIOD	Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie
CBF	Centraal Bureau Fondswerving	OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
DAC	Development Assistance Committee		
DWHH	Deutsche Welthungerhilfe	OR	Ondernemingsraad
EC	Europese Commissie	OS	Ontwikkelingssamenwerking
EPEP	Economic Policy Empowerment Programme	PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper
EU	Europese Unie	SAAPE	South Asia Alliance for Poverty Eradication
Eurodad	European Network on Debt and Development	SAN!	Stop Aids Now!
Eurostep	European Solidarity Towards Equal Participation of People	TMF	Thematische Medefinanciering
		TEC	Toetsing Evaluatie en Controle
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations	TRIPS	Trade Related aspects of Intellectual Property Rights
FLO	Fair Trade Labelling Organisation	UNAIDS	Joint United Nations Programme on HIV/AIDS
FSC	Forest Stewardship Council	VN	Verenigde Naties
FTA	Fair Trade Assistance	Vte	voltijdsequivalent
GLBT	Gay, Lesbian, Bisexual and Transsexual	WSSD	World Summit on Sustainable Development
GMO	Genetic Modified Organism	WTO	World Trade Organization
GOM	Gemeenschappelijk Overleg Medefinanciering	ZNF	Zuid-Noord Federatie
GV&O	Gender, Vrouwen en Ontwikkeling		
HCF	Hivos Cultuur Fonds		
HOM	Humanistisch Overleg Mensenrechten		
HTF	Hivos Triodos Fonds		
HV	Humanistisch Verbond		
ICCO	Interkerkelijke Organisatie voor Ontwikkelingssamenwerking		
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie		
IFOAM	International Federation of Organic Agricultural Movements		
IHEU	International Humanist and Ethical Union		
IKV	Interkerkelijk Vredesberaad		
ILO	International Labour Organization		
INK	Instituut voor Nederlandse Kwaliteit		
IOB	Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie		
ISO	International Organization for Standardization		
KICI	Kleding Inzameling Charitatieve Instellingen		
LiCo	Liaison Committee bij de Europese Unie van NGOs		
MF	Medefinanciering		
MFI	Microfinancieringsinstelling		
Mfo	medefinancieringsorganisatie		
MFP	Medefinancieringsprogramma		
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen		

Voor de afkortingen van de verschillende partnerorganisaties van Hivos verwijzen we u graag naar het tegelijk met dit jaarverslag verschenen overzichtsbboek 'Partnerorganisaties 2002'.

Colofon

Fotografie

omslag Trygve Bolstad / Lineair

pagina 6 Trygve Bolstad / Lineair

pagina 10 Ulrich Doering / Deutsche Welthungerhilfe

pagina 12 Ton Koene / Lineair

pagina 21 Hartmut Schwarzbach / Lineair

pagina 23 Leo van der Noort / Hollandse Hoogte

pagina 24 Catrien Ariëns / Hollandse Hoogte

pagina 26 Hannes Wallrafen

pagina 32 O-Jazas

pagina 35 Hannes Wallrafen

pagina 37 Adriaan Backer / Stop Aids Now!

Eindredactie Jacqueline Schuiling, Zutphen

Ontwerp YZDESIGN.NL

Druk Artoos drukkerijen, Rijswijk

Hivos april 2003

Bij dit jaarverslag hoort de uitgave Hivos partnerorganisaties 2002

HIVOS JAARVERSLAG 2002

Postbus 85565
2508 CG Den Haag
Raamweg 16
2596 HL Den Haag
T +31(0)70 - 376 55 00
F +31(0)70 - 362 46 00
E info@hivos.nl
www.hivos.nl

Alliance 2015

towards the eradication of poverty